

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Рівненський державний гуманітарний університет
Історико-соціологічний факультет
Кафедра всесвітньої історії

ІСТОРІЯ

СЛОВ'ЯНСЬКИХ НАРОДІВ

Навчально-методичний посібник
для студентів 2 курсу історико-соціологічного факультету
(за вимогами кредитно-модульної системи)

Галузь знань 0203 „Гуманітарні науки”
Напрямок підготовки 6.020302 „Історія”

Рівне – 2008

УДК : 94 (367) (07)
ББК: 63.3 (4) р
С - 28

Сєвєрова О.В. Історія слов'янських народів. Навчально-методичний посібник. – Рівне: РДГУ, 2008. – 78 с.

Навчально–методичний посібник призначений для студентів 2 курсу за напрямом 6.020302 „Історія”.

Рецензенти: *Озимчук О.Б.*, кандидат історичних наук, доцент, завідувач кафедри всесвітньої історії РІС КСУ;
Савчук П.О., кандидат історичних наук, доцент кафедри всесвітньої історії РДГУ.

Схвалено на засіданні кафедри всесвітньої історії РДГУ (протокол № 4 від 04. 11. 2008 р.)

Рекомендовано до друку історика-соціологічною секцією науково-методичної Ради РДГУ (протокол № 17 від 07 листопада 2008 р.)

Друкується за рішенням науково-методичної ради РДГУ (протокол № _____ від „_____” _____ 2008 р.)

© РДГУ , 2008 р
© О.В. СЄВЄРОВА , 2008 р

ЗМІСТ

| | |
|--|-----------|
| СТРУКТУРА ПРОГРАМИ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ..... | 4 |
| СТРУКТУРА ЗАЛІКОВОГО КРЕДИТУ КУРСУ | 7 |
| ПРОГРАМА КУРСУ | 9 |
| МАТЕРІАЛИ ДО ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ | 20 |
| ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ..... | 38 |
| МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ Й ВИМОГИ ЩОДО НАПИСАННЯ РЕФЕРАТУ | 51 |
| МЕТОДИЧНІ ПОРАДИ ЩОДО ВИКОНАННЯ ВПРАВ І ЗАВДАНЬ | 53 |
| ХРОНОЛОГІЯ ОСНОВНИХ ПОДІЙ РОСІЙСЬКОЇ ІСТОРІЇ XVIII-XIX СТ. | 54 |
| КОНТРОЛЬНІ ПИТАННЯ З КУРСУ | 60 |
| ШКАЛА ОЦІНЮВАННЯ ЗНАНЬ | 64 |
| СТРУКТУРА КРЕДИТНО-МОДУЛЬНОГО ОЦІНЮВАННЯ .. | 65 |
| РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА | 67 |

СТРУКТУРА ПРОГРАМИ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ „ІСТОРІЯ СЛОВ'ЯНСЬКИХ НАРОДІВ ”

Частина II. ІСТОРІЯ РОСІЇ В НОВИЙ ЧАС

Опис предмета навчальної дисципліни

| Курс – II Семестр – 3,4 Підготовка (бакалаврів) | Напряом Освітньо- кваліфікаційний рівень | Характеристика навчальної дисципліни |
|---|--|---|
| Кількість кредитів: Національних – 3 ECTS – 5 Модулів – 3 Змістових модулів – 6 Загальна кількість годин – 162 | 0203 „ГУМАНІТАРНІ НАУКИ” БАКАЛАВР Спеціальність 6.020302 “Історія” | Обов'язкова Рік підготовки: 2 Лекції – 62 год. Практичні – 30 год. Самостійна робота – 58 год. Індивідуальна робота – 12 год. Форма підсумкового контролю – екзамен |

Предметом курсу є вивчення різних явищ, сторін, фактів функціонування Російської держави в умовах абсолютистської влади, особливостей політичного і соціально-економічного розвитку, а також основних проблем зовнішньої політики, науки і культури на різних етапах розвитку російського суспільства в хронологічних рамках XVIII – XIX ст.

Метою курсу є формування у студентів - істориків сучасної концепції історичного розвитку Росії, цілісної уяви про своєрідність її соціального, економічного, політичного і культурного розвитку у XVIII – XIX ст..

Основні завдання курсу:

- показати прояви нових соціально - економічних процесів у внутрішній та зовнішній політиці Росії у XVIII –XIX ст.;
- дати уявлення про процес становлення нових форм державності;
- проаналізувати політику Росії на міжнародній арені ;
- розглянути розвиток суспільної думки в країні як наслідок і відображення соціально - економічних і політичних процесів ;
- сформувати у студентів розуміння змісту процесу становлення ринкового капіталістичного виробництва, його закономірностей та особливостей.

Місце курсу. Входить до блоку професійної та практичної підготовки.

Вимоги до рівня засвоєння курсу.

Студент повинен знати:

- основоположні поняття, терміни і категорії історичної науки;
- періодизацію російської історії, основні історичні дати, події і особи історичних діячів;
- основні проблеми і тенденції соціально-економічного, політичного і культурного розвитку Росії;
- конкретно-історичний матеріал, що міститься в документальних джерелах і рекомендованій літературі.

Студент повинен уміти:

- висловлювати і обґрунтовувати свою позицію з питань історичного минулого;
- об'єктивно оцінювати форми організації і еволюцію державного і суспільного устрою Росії на різних етапах її розвитку;
- виявляти і обґрунтовувати значущість історичних знань для аналізу суспільно-політичних і економічних процесів в Росії;
- визначати зв'язок історичних знань із специфікою і основними сферами діяльності сучасних фахівців - істориків;
- орієнтуватися в перспективах розвитку світової спільноти на основі осмислення історичного досвіду генезису світових цивілізацій, аналізу і оцінки сучасних подій в країні та світі.

Студент повинен володіти навичками:

- самостійної роботи з джерелами та історичною літературою;
- порівняльного аналізу історичних фактів, подій, явищ суспільного життя на основі історичного матеріалу;
- ведення дискусій з проблем курсу, що вивчається.

**Структура залікового кредиту курсу
„Історія слов'янських народів”
Частина II. Історія Росії в новий час**

| | | | | |
|---|---------------|---------------|------------------|-------------|
| МОДУЛЬ I. Утвердження абсолютизму. Російська імперія у XVIII ст. | | | | |
| Змістовий модуль 1. Петровська модернізація першої чверті XVIII ст. | | | | |
| Тема | Лекції | Практ. | Сам. роб. | Інд. |
| Тема 1. Соціально- економічні перетворення в Росії в першій чверті XVIII ст. | 2 | | 2 | |
| Тема 2. Адміністративно-державні реформи в першій чверті XVIII ст. | 2 | 2 | 2 | |
| Тема 3. Зовнішня політика Росії в першій чверті XVIII ст. | 2 | 2 | 2 | |
| Тема 4. Петровські перетворення в галузі культури та побуту. | 2 | | 2 | |
| Змістовий модуль 2. Росія в другій чверті та в середині XVIII ст. | | | | |
| Тема 5. Росія в епоху палацових переворотів (1725-1741 рр.) | 2 | | 2 | |
| Тема 6. Росія в середині XVIII ст. Єлизавета Петрівна та Петро III. | 2 | 2 | 2 | |
| Змістовий модуль 3. Росія в другій половині XVIII ст. „Освічений абсолютизм” Катерини II. Правління Павла I. | | | | |
| Тема 7. Соціально-економічний розвиток Росії в другій половині XVIII ст. | 2 | | 2 | |
| Тема 8. Внутрішньополітичний розвиток Росії в 60-90- ті роки XVIII ст. | 4 | 2 | 2 | |
| Тема 9. Народні рухи XVIII ст. | 2 | | 2 | |
| Тема 10. Зовнішня політика Росії в 60-90-ті роки XVIII ст. | 2 | 2 | 2 | |
| Тема 11. „Неосвічений” абсолютизм Павла I | 2 | 2 | 2 | |
| Тема 12. Культура та побут Росії в другій половині XVIII ст. | 2 | | 2 | |
| Кількість годин за I модулем | 26 | 12 | 24 | 4 |
| МОДУЛЬ II. Росія в першій половині XIX ст. | | | | |
| Змістовий модуль 4. Росія в першій чверті XIX ст. | | | | |
| Тема 13. Росія на початку XIX ст. Спроби ліберальних перетворень Олександра I. | 2 | 2 | 2 | |

| | | | | |
|---|----------------|-----------|-----------|-----------|
| Тема 14. Зовнішня політика Росії на початку XIX ст.(до Вітчизняної війни 1812 року). | 2 | | 2 | |
| Тема 15. Вітчизняна війна 1812 року та закордонний похід російської армії в 1813-1815 рр. | 2 | 2 | 2 | |
| Тема 16. Політичний розвиток Росії після 1815 року. Суперечливість політичного курсу Олександра I. | 2 | | 2 | |
| Змістовий модуль 5. Росія в другій чверті та в середині XIX ст. | | | | |
| Тема 17. Рух декабристів. | 2 | 2 | 2 | |
| Тема 18. Внутрішня політика Росії в другій чверті та в середині XIX ст. | 4 | 4 | 2 | |
| Тема 19. Суспільні рухи 30-50-х років XIX ст. | 2 | 2 | 2 | |
| Тема 20. Зовнішня політика Росії в другій чверті та в середині XIX ст. Східне питання. Кримська війна. | 2 | | 2 | |
| Тема 21. Культура та побут Росії в першій половині XIX ст. | 2 | | 2 | |
| Кількість годин за II модулем | 20 | 12 | 18 | 4 |
| МОДУЛЬ III. Росія в другій половині XIX ст. | | | | |
| Змістовий модуль 6. Росія в пореформену епоху. | | | | |
| Тема 22. Відміна кріпосного права в Росії. | 2222 | | 2 | |
| Тема 23. Буржуазні реформи 60-70-х років XIX ст. | 2 | 2 | 2 | |
| Тема 24. Соціально-економічний розвиток Росії в пореформену епоху. | 2 | | 2 | |
| Тема 25. Суспільні рухи в Росії кінця 50-х- початку 60-х років та пореформену епоху. | 2 | 2 | 2 | |
| Тема 26. Внутрішня політика російського уряду в 80-90-ті роки XIX ст. | 2 | | 2 | |
| Тема 27. Зовнішня політика Росії в 60-ті – 90-ті роки. Пошук союзників. | 2 | 2 | 2 | |
| Тема 28. Робітничий рух в Росії в останній чверті XIX ст. та розповсюдження марксизму. | 2 | | 2 | |
| Тема 29. Культура та побут Росії в другій половині XIX ст. | 2 | | 2 | |
| Кількість годин за III модулем | 16 | 6 | 16 | 4 |
| Всього годин | 62 | 30 | 58 | 12 |
| | 162 год | | | |

ПРОГРАМА КУРСУ

Модуль I. *Утвердження абсолютизму. Російська імперія у XVIII ст.*

Змістовий модуль 1. Петровська модернізація першої чверті XVIII ст.

Тема 1. Соціально-економічні перетворення в Росії в першій чверті XVIII ст.

Реформи першої чверті XVIII ст. Розвиток продуктивних сил країни. Сільське господарство. Ремесло. Піднесення мануфактурного виробництва та його характер. Заснування уральських заводів. Розширення внутрішнього ринку, розвиток зовнішньої торгівлі, митна політика. Митний статут 1724 року. Фінанси. Зміцнення панівного становища дворянства. Указ про єдиноспадкування. Політика стосовно купецтва. Посилення і поширення феодально-кріпосного ґніту. Подушний податок.

Тема 2. Адміністративно-державні реформи в першій чверті XVIII ст.

Реформа центрального та місцевого апарату влади й управління. Сенат. Колегії. Губернії, провінції, повіти. Міська реформа і магістрати. Церковна реформа. Створення регулярної армії та флоту. Рекрутська система.

Перетворення Росії в абсолютну монархію. Формування чиновницько-бюрократичного апарату абсолютизму. Табелі про ранги. Боротьба з консервативною опозицією. „Справа” царевича Олексія.

Загострення класової боротьби. Астраханське повстання. Повстання на Дону під проводом К.Булавіна. Повстання в Поволжі, Слобідській Україні та Башкирії.

Петро I, його роль у перетвореннях, дипломатії, розвитку військового мистецтва. Класовий характер перетворень у Росії за Петра I.

Тема 3. Зовнішня політика Росії в першій чверті XVIII ст.

Дипломатична і військова підготовка Північної війни. „Північний союз”. Початок боротьби за Балтійське узбережжя та її зв'язок з внутрішніми перетвореннями. Основні етапи війни. Поразка під Нарвою. Заснування Санкт-Петербурга і створення

Балтійського флоту. Вторгнення військ Карла XII в Росію. Полтавська битва та її міжнародне значення.

Вступ Туреччини у війну. Прутський похід. Політика Росії та народи Балканського півострова, Валахії, Молдавії. Перенесення центру військових дій на Балтійське море. Гангутська та Гренгамська битви.

Аландський конгрес. Російський флот і армія у Північній війні. Ніштадський мир. Проголошення Росії імперією. Наслідки Північної війни.

Тема 4. Петровські перетворення в галузі культури та побуту.

Формування і розвиток світської культури, перетворення її на основний напрямок російської культури.

Зв'язок із західноєвропейською культурою. Суспільно-політична думка. І.Посошков, Ф.Прокопович, А.Кантемір, В.Татіщев. Історична думка в першій чверті XVIII ст.

Виникнення світської школи та її значення для подальшого розвитку російської культури. Військові навчальні заклади. Створення підручників і видання світської та наукової літератури. Впровадження цивільного шрифту та арабських цифр. Перша російська друкована газета. Реформа календаря. Заснування Академії наук. Наукові експедиції. Розвиток техніки.

Будівництво, архітектура, живопис, гравюра. Зміни і перетворення в побуті.

Змістовий модуль 2. Росія в другій чверті та в середині XVIII ст.

Тема 5. Росія в епоху палацових переворотів (1725-1741 рр.)

Доля перетворень Петра I. Боротьба дворянських угруповань за владу при спадкоємцях Петра I. Катерина I та Петро II. Верховна Таємна Рада. Змова Верховників. Правління Анни Іоанівни, „Біронівщина”, справа А.Волинського.

Тема 6. Росія в середині XVIII ст. Єлизавета Петрівна та Петро III

Палацовий переворот 1741 року та його особливості. Початок царювання Єлизавети Петрівни. Основні напрямки її зовнішньої та внутрішньої політики. Розширення прав та привілеїв дворянства.

Розвиток кріпосного права.

Міжнародне становище Росії. Відносини з Річчю Посполитою. Війна з Туреччиною. Участь Росії в Семилітній війні.

Правління Петра III. Палацовий переворот 1762 року і воцаріння Катерини II. Підсумки епохи палацових переворотів.

Змістовий модуль 3. Росія в другій половині XVIII ст. „Освічений абсолютизм” Катерини II. Правління Павла I

Тема 7. Соціально-економічний розвиток Росії в другій половині XVIII ст.

Територія і населення. Землеробське і промислове освоєння нових районів. Стан сільського господарства. Тенденції розвитку кріпосного господарства. Зростання кріпосницької експлуатації та її форми. Розширення дворянських привілеїв. Кріпосницьке законодавство і свавілля поміщиків.

Розклад феодально-кріпосницьких відносин і формування капіталістичного укладу. Зростання товарного господарства. Розвиток промисловості. Мануфактури. Кадри мануфактурних робітників. Початок розшарування селянства. Внутрішня і зовнішня торгівля. Економічне і станове становище купецтва. Розвиток міст.

Тема 8. Внутрішньополітичний розвиток Росії в 60-90-ті роки XVIII ст.

Характер політики „освіченого абсолютизму” в Росії та його соціальна суть. Кріпосницьке законодавство Катерини II. Секуляризація церковного землеволодіння, її мета і наслідки. Уложена комісія, мета її скликання, вимоги дворянства, купецтва, козацтва і державних селян.

Посилення реакційного курсу. Ліквідація Запорізької Січі. Поширення кріпацтва на Лівобережній і Слобідській Україні. Зміцнення бюрократичного державного апарату. Оформлення станового ладу. Станові дворянські організації і посилення влади дворянства на місцях. Жалувана грамота дворянству. Політика уряду стосовно купецтва, міст, торгівлі і промисловості. Жалувана грамота містам. Фінансова політика. Державний бюджет Росії в кінці XVIII ст.

Тема 9. Народні рухи XVIII ст.

Боротьба селянських мас і робітних людей проти посилення кріпосницького гноблення. Передумови і рушії сили селянської

війни під проводом О. Пугачова, її хід. Маніфести і укази О.Пугачова. Причини поразки війни. Її історичне значення і вплив на формування антикріпосницької суспільної думки.

Тема 10. Зовнішня політика Росії в 60-90-ті роки XVIII ст.

Основні напрямки зовнішньої політики у другій половині XVIII ст. Російсько-турецька війна 1768-1774 рр. Кючук-Кайнарджійський мир. Утвердження Росії в Північному Причорномор'ї. Будівництво міст, портів і військово-морського флоту. Зростання міжнародного значення Росії.

Боротьба українського і білоруського народів проти гноблення польських феодалів. „Коліївщина”. Перший поділ Польщі.

Приєднання Криму і Прикубання. Російсько-турецька війна 1787-1791 рр. Яський мир. Значення російсько-турецьких воєн XVIII ст. для економічного розвитку Росії і становища пригноблених Османською імперією народів Балкан. Війна зі Швецією. Розвиток російського військового мистецтва. О.Суворов, Ф.Ушаков.

Консолідація сил європейської реакції для боротьби з Великою французькою буржуазною революцією. Розправа уряду Катерини II із суспільним рухом в країні, посилення політичного гноблення.

Внутрішнє становище Речі Посполитої. Другий поділ Речі Посполитої. Повстання під проводом Т.Костюшко. Третій поділ Речі Посполитої. Реакційний характер поділів Польщі. Приєднання Правобережної України і Білорусії, Литви і Курляндії до Росії. Політика царизму на приєднаних землях.

Тема 11. „Неосвічений” абсолютизм Павла I

Зміна політичного курсу після смерті Катерини II. Внутрішня політика Росії в період правління Павла I. Закон про престолонаслідування.

Зовнішня політика Павла I: традиції та новації. Участь в антифранцузьких коаліціях. Італійський та швейцарський походи О.Суворова. Курс на зближення із Францією.

Тема 12. Культура та побут Росії в середині XVIII століття.

Умови і особливості розвитку російської культури і науки в середині XVIII ст. Школа. Станові принципи освіти. Діяльність Академії наук. К.Дашкова. Академічні експедиції Берінга, Чирикова.

Геніальний російський вчений та громадський діяч М.Ломоносов. Заснування Московського університету. Початок формування російської демократичної інтелігенції.

Розвиток соціально-політичної думки. Російське просвітництво. Журнали і газети. Публіцистика. М.Новіков, І. Крилов, їх діяльність. Праці С.Десницького. Перший російський революціонер-республіканець О. Радіщев та його „Подорож із Петербурга до Москви”. Послідовники Радіщева.

Розвиток природничих і технічних наук. І.Ползунов, Н.Фролов, І.Кулібін. Географічні експедиції. І.Лепехін, П.Паласс. Економічна думка. А.Болотов, М.Чулков. „Вільне економічне товариство”, його діяльність.

Історична думка. М.Ломоносов, Г.Міллер, М.Щербатов, І.Болтін. Початок видання історичних джерел.

Розвиток російської літератури, її стилі і жанри. А.Кантемір, В.Тредіаковський, М.Ломоносов, Д.Фонвізін, Г.Державін, М.Карамзін, М.Новіков, О.Радіщев. Народна література.

Виникнення російського професійного театру. Ф.Волков. Кріпосний театр.

Мистецтво, його особливості, стилі і жанри. Живопис. Скульптура. Народний лубок. Архітектурні стилі. Заснування Академії мистецтв. Народне дерев'яне будівництво. Прикладне мистецтво і народні промисли.

Формування світської професійної музики.

Підсумки розвитку російської культури XVIII ст.

Модуль II. Росія в першій половині XIX ст.

Змістовий модуль 4. Росія в першій чверті XIX ст.

Тема 13. Росія на початку XIX ст. Спроби ліберальних перетворень Олександра І.

Палацовий переворот 1801 р. Абсолютизм Олександра І. Негласний комітет. Політика уряду в селянському питанні. Указ про „вільних хліборобів”. Адміністративні перетворення: утворення міністерств і реформа Сенату. Заходи уряду в галузі освіти. Державна діяльність М.Сперанського, його план державних перетворень. Утворення Державної Ради.

Тема 14. Зовнішня політика Росії на початку XIX ст.(до Вітчизняної війни 1812 року).

Міжнародне становище Росії на початку XIX ст. Основні напрямки зовнішньої політики. Участь Росії в антифранцузьких коаліціях. Тільзитський мир і його наслідки.

Входження Грузії до складу Росії. Приєднання Азербайджану і Бессарабії до Росії.

Російсько-шведська війна. Утворення Великого князівства Фінляндського.

Тема 15. Вітчизняна війна 1812 року та закордонний похід російської армії в 1813-1815 рр.

Міжнародні відносини напередодні війни 1812 р. Загарбницькі цілі французької буржуазії. Початок війни. Співвідношення сил воюючих сторін. Відступ російської армії. Битва за Смоленськ. Великий полководець М.Кутузов. Бородинська битва та її значення. Залишення російською армією Москви. Фланговий маневр російської армії. Народна війна. Перехід російської армії в контрнаступ. Розгром наполеонівської армії. Героїзм, мужність і стійкість народів Росії у боротьбі з армією Наполеона.

Воєнні події 1813-1814 рр. Роль російських військ у боротьбі за звільнення західноєвропейських народів від гніту Наполеона. „Битва народів” під Лейпцигом. Вступ російської армії в Париж і його капітуляція. Віденський конгрес. Історичне значення перемоги Росії у Вітчизняній війні.

Тема 16. Політичний розвиток Росії після 1815 року. Суперечливість політичного курсу Олександра I

Реакційна внутрішня політика самодержавства в 1815 – 1825 рр. Аракчеєвщина. Військові поселення. Становище народних мас і класова боротьба після 1812 р. Повстання селян на Дону. Хвилювання солдатів Семенівського полку.

Утворення „Священного союзу”. Посилення реакції в Європі. Російська дипломатія на європейських конгресах.

Змістовий модуль 5. Росія в другій чверті та в середині XIX ст.

Тема 17. Рух декабристів.

Періодизація визвольного руху в Росії. Дворянський етап визвольного руху. Формування ідеології перших російських

революціонерів. Перші таємні організації декабристів, їх організаційно – тактичні принципи й діяльність. Північне і Південне товариства. „Руська правда” П.Пестеля – програмний документ Південного товариства. „Конституція” Микити Муравйова. „Товариство об’єднаних слов’ян”, його програмні документи. Розробка декабристами плану збройного повстання.

Повстання 14 грудня 1825 р. в Петербурзі. Повстання Чернігівського полку в Україні. Слідство і суд над декабристами. Історичне значення руху декабристів.

Тема 18. Внутрішня політика Росії в другій чверті та в середині XIX ст.

Самодержавство Миколи I. Посилення репресивних заходів. Цензура. Секретний комітет 6 грудня 1826 р. Бюрократизація управління. Утворення III відділення Власної Його Імператорської Величності канцелярії. Корпус жандармів. Кодифікація законів. Заходи щодо зміцнення станово - класових позицій дворянства. Політика уряду в селянському питанні. Селянський рух. Хвилювання у військових поселеннях і в армії. Реформа управління державними селянами. Міста і міські стани в урядовій політиці. Економічна політика і фінансові перетворення.

Політика царизму щодо національних регіонів Росії. Повстання в Польщі 1830 – 1831 рр.

Царизм і європейський революційний рух.

Тема 19. Суспільні рухи 30-50-х років XIX ст.

Відгуки на повстання декабристів. Революційні гуртки кінця 20-х – початку 30-х рр. П.Чаадаєв і його „Філософічні листи”.

Формування основних ідейних напрямків у 30 - 40-х рр. „Теорія офіційної народності”. Питання про шляхи розвитку Росії в суспільній думці 30 – 40-х рр. XIX ст. Західники і слов’янофіли. Зародження буржуазного лібералізму. Селянське питання в ідейній боротьбі 30 - 40-х рр.

Формування революційно-демократичної ідеології. В. Белінський, О.Герцен, Т.Шевченко. Ідеї утопічного соціалізму в Росії. Гуртки петрашевців. Кирило-Мефодіївське товариство. Суспільний рух у Росії та революція 1848 р. в Європі.

Тема 20. Зовнішня політика Росії в другій чверті та в середині XIX ст. Східне питання. Кримська війна

Основні напрямки зовнішньої політики. Східне питання. Російсько-іранська війна 1826-1828 рр. Приєднання Східної Вірменії до Росії. Російсько-турецька війна 1828 – 1829 рр. Роль Росії у звільненні Греції від турецького гноблення. Лондонські конференції.

Контрреволюційна політика царизму в Європі. Інтервенція в Угорщину.

Міжнародні відносини напередодні Кримської війни. Причини і характер війни. Військові дії на Балканах і в Закавказзі. Перемога російського флоту при Сінопі. П.Нахімов. Вступ у війну Англії і Франції. Позиції Австрії і Пруссії. Героїчна оборона Севастополя. Військові дії в Закавказзі.

Поразка царизму в Кримській війні. Паризький мир. Міжнародні і внутрішні наслідки війни.

Тема 21. Культура та побут Росії в першій половині XIX ст.

Реакційна політика самодержавства в галузі культури. Становий характер освіти. Досягнення російської науки. Географічні відкриття. Відкриття Антарктиди.

Реалізм і визвольні ідеї передової літератури. Розвиток живопису. Культура народів Росії. Взаємозв'язок культур народів Росії, їх внесок у світову культуру.

Модуль III. Росія в другій половині XIX ст.

Змістовий модуль 6. Росія в пореформену епоху.

Тема 22. Відміна кріпосного права в Росії.

Поглиблення кризи кріпосного ладу напередодні реформи 1861 р. Назрівання революційної ситуації в кінці 50-х рр. Селянський рух. Початок революційно-демократичного етапу в революційному русі. О.Герцен, М.Чернишевський, М.Добролюбов та їх роль у боротьбі за ліквідацію кріпосницького права. Вільна російська преса. „Колокол”, „Современник”. Ліберально-буржуазні течії в суспільному русі передреформеної Росії. Криза верхів.

Підготовка скасування кріпосного права. Загострення класової боротьби в зв'язку з реформою. Положення 19 лютого

1861р. Основні положення реформи. Особисте звільнення селян. Наділи і повинності селян. Тимчасово зобов'язаний стан. Викуп. Буржуазний характер реформи та її значення. Кріпосницькі пережитки. Оцінка реформи революційною демократією.

Реалізація реформи 1861р. Складання уставних грамот. Укладання викупних угод.

Тема 23. Буржуазні реформи 60-70-х років XIX ст.

Причини реформ 60 -70-х рр. Положення про земські установи. Нові судові статuti. Реформи в галузі освіти. Цензурні правила. Міська реформа 1870 р. Військова реформа. Підсумки урядової політики 60 -70-х рр. Посилення реакційної політики самодержавства. Обмежений характер реформ.

Тема 24. Соціально-економічний розвиток Росії в пореформену епоху.

Територія і населення Росії в другій половині XIX ст. Соціальна структура.

Розвиток капіталізму в сільському господарстві. Буржуазна еволюція поміщицького і селянського господарства. Соціальний розклад селянства. Два шляхи розвитку капіталізму в сільському господарстві.

Утворення внутрішнього ринку та великої промисловості. Основні етапи розвитку капіталізму в промисловості. Завершення промислового перевороту в Росії. Розвиток фабрично - заводської промисловості. Залізничне будівництво. Створення нових промислових центрів. Формування промислового пролетаріату. Буржуазія. Економічна політика самодержавства. Темпи, характер та особливості розвитку капіталізму в Росії.

Тема 25. Суспільні рухи в Росії кінця 50-х- початку 60-х років та пореформену епоху.

Селянський і революційно - демократичний рух у 1861–1863 рр. Селянський протест проти реформ. Утворення товариства „Земля і воля” на початку 60-х рр. Повстання в Польщі, Литві та Білорусії. Їх характер та значення.

Визвольний рух у середині та другій половині 60-х рр. „Русское слово” і Д.Пісарев. Гурток ішутінців.

Пожвавлення демократичного руху в кінці 60-х рр. Утворення російської секції I Інтернаціоналу.

Революційний рух 70-х рр. та його теоретичні засади. Основні напрямки революційного народництва. П.Лавров, М.Бакунін, П.Ткачов, М. Михайловський. Революційні гуртки та групи на початку 70-х рр. „Ходіння в народ”. „Земля і воля” 70-х рр. „Народна воля”, „Чорний переділ”.

Земський ліберальний рух.

Загострення соціальних і політичних суперечностей на кінець 70-х рр. Діяльність „Народної волі”. Суспільний рух кінця 70-х початку 80-х рр. Криза урядової політики. Революційна ситуація 1879 - 1881 рр. М.Лорис - Меліков і його програма. Вбивство Олександра II. Крах „Народної волі”.

Тема 26. Внутрішня політика російського уряду в 80-90-ті роки XIX ст.

Олександр III і маніфест про „непорушність” самодержавства. Міністерство М.Ігнат'єва. Перемога реакції. Діяльність М.Каткова. Курс уряду на контрреформи. Політика уряду в селянському питанні. Реакційна політика в галузі освіти і преси. Положення про земських начальників. Земська контрреформа. Нове міське положення.

Тема 27. Зовнішня політика Росії в 60-ті – 90-ті роки. Пошук союзників.

Міжнародне становище Росії після Кримської війни. Боротьба російської дипломатії за перегляд Паризького миру. Військова тривога в Європі в 1875 р., позиція Росії. Союз трьох імператорів. Далекосхідна політика Росії. Відносини з Китаєм та Японією.

Боротьба слов'янських народів проти турецького іґа. Слов'янське питання та ставлення до нього різних верств населення Росії.

Російсько - турецька війна 1877 - 1878 рр. Сан-Стефанський мир. Протидія західноєвропейських держав на чолі з Англією умовам Сан-Стефанського миру. Берлінський конгрес. Роль Росії у визволенні балканських народів.

Міжнародне становище і зовнішня політика 80-х - початку 90-х рр. Англо - російські суперечності на Середньому Сході. Нове розташування сил на міжнародній арені. Створення Троїстого союзу. Оформлення франко-російського союзу.

Тема 28. Робітничий рух в Росії в останній чверті XIX ст. та розповсюдження марксизму.

Робітничий рух у 70-х рр. „Південноросійський союз робітників”. П.Алексеев, В.Обнорський, С.Халтурін.

Робітничий рух 80-х рр. Морозівський страйк 1885 р. Робітниче законодавство.

Поширення ідей марксизму в Росії. Г.Плеханов. Група „Визволення праці” та її історичне значення. Критика Плехановим народництва. Марксистські гуртки 80-х початку 90-х рр.

Тема 29. Культура та побут Росії в другій половині XIX ст.

Розвиток освіти. Досягнення російських вчених, їх внесок в світову науку і техніку. Праці І. Сеченова і становлення фізіології. Відкриття І. Мечникова, К. Тимирязева в галузі біології.

Д. Менделєєв. Періодичний закон хімічних елементів (1869). А. Бутлеров – засновник нової школи органічної хімії. Відкриття в галузі електротехніки О. Лодигина – винахід вугільної лампи розжарювання, П.Яблочков – створення дугової лампи без регулятора, фотоелектричні дослідження О. Столетова. Винахід радіо О. Поповим (1895). Досліди О. Можайського в галузі повітроплавання, створення ним першого в світі літака (1881).

К. Циолковський. Створення основ теорії ракетного руху (1893).

Поява нарізної зброї (60–70 рр. XIX в.), пароплавів з броньовим захистом.

Основні напрями в літературі і мистецтві. Театр, музеї, храми.

Матеріали до практичних занять

Практичні заняття з курсу „Історія слов'янських народів” є важливою й невід'ємною частиною роботи студента. Вони, як і лекції, носять елективний (вибірковий) характер. Практичні заняття проводяться з окремих питань навчальної програми курсу, вони доповнюють і корегують проблематику лекцій. Метою практичних занять, насамперед, є поглиблене вивчення найбільш складних питань курсу, розширення знань студентів в процесі колективного обговорення питань.

Важливою частиною практичного заняття є етап попередньої підготовки студентів до нього, який включає вивчення джерел, навчальної та монографічної літератури, а також матеріалів періодичних видань. Підготовка до практичного заняття та участь в ньому розвиває в студентів навички самостійного пошуку та аналізу навчальної інформації, формує наукове мислення, уміння брати участь у творчій дискусії, робити правильні висновки, аргументовано висловлювати та відстоювати свою думку.

Поширеною формою роботи на практичному занятті є доповідь з певних питань, що винесені на обговорення. Завданням доповіді є самостійна і поглиблена розробка запропонованого питання із залученням додаткової літератури. Доповідь – це лаконічне і компактне висвітлення питання в одному виступі. При цьому аудиторія повинна також підготувати це питання, інакше сприйняття й обговорення доповіді буде утруднено.

Обов'язковою складовою практичного заняття є організація обговорення поставлених питань із залученням до нього усієї аудиторії. Дискусія повинна проводитися самими студентами під контролем та регулюванням з боку викладача.

Послідовність вивчення матеріалу, форми і методи проведення занять визначає викладач, який веде практичні заняття.

Практичні заняття служать однією із основних форм підведення підсумків самостійної роботи студентів.

Плани практичних занять

Практичне заняття №1

Тема: *Державна діяльність Петра I*

Питання для обговорення

1. Військова реформа: створення регулярної армії та флоту.
2. Реформи державного устрою: створення Сенату, колегій, міська та губернська реформи, церковна реформа.
3. Становлення абсолютної монархії в Росії. Особливості російського абсолютизму.
4. Оцінка реформаторської діяльності Петра I.

Основні поняття та терміни

Імперія, рекрутські набори, Сенат, Синод, колегія, провінція, губернія, генерал-прокурор, обер-прокурор, фіскал, „Табель про ранги”, мануфактура, „Генеральний регламент”, нагородна система, подушна подать, уніфікація, гвардія, асамблея, меркантилізм.

Персоналії

Іван V, Петро I, Олексій Петрович, О. Меншиков, Ф. Прокопович, С. Яворський, П. Толстой, Б. Шеремет'єв, В. Татішев, Карл XII.

Література

1. Хрестоматія по истории России: Учебное пособие / А. Орлов, В.Георгиев, Н. Георгиева, Т. Сиховина. – М., 2000. – С. 165-185.
2. Анисимов Е. Время петровских реформ. – Л., 1989.
3. Анисимов Е. Россия в XVIII – первой половине XIX века. – М., 1994. – Гл.1,2.
4. Баггер Ханс. Реформы Петра Великого. – М., 1985.
5. Буганов В. Петр Великий и его время. – М., 1989.
6. Водарский Я. Петр I // Вопросы истории. – 1993. – № 6.
7. Граматин А. Благословивший царя – реформатора (Петр Великий). // Наука и религия. – 2003. – № 6.
8. Короткова З. „Россию поднял на дыбы”. // Наука и жизнь. – 1991. – № 3.
9. Лобачев В. Как управлять в России? Вариант Петра Великого. // Наука и религия. – 2003. – № 5.

10. Лобачев В. Начало славных дел. (Преобразования Петра I). // Наука и религия. – 2003. – № 3.
11. Павленко Н. «Птенцы гнезда Петрова». – М., 1989.
12. Павленко Н. Петр Великий. – М., 1990.

Практичне заняття №2

Тема: Росія в епоху палацових переворотів

Питання для обговорення

1. Феномен палацових переворотів.
2. Основні тенденції внутрішньої політики Росії від Катерини I до Єлизавети Петрівни.
3. Основні завдання і напрями зовнішньої політики Росії 1725-1762 років.

Основні поняття та терміни

Кондиції, „біронівщина”, „государеві слово та справа”, шляхетський корпус, Таємна канцелярія, Кабінет міністрів.

Персоналії

Катерина I, Петро II, Анна Іоанівна, Іван Антонович, Єлизавета Петрівна, А. Волинський, Е. Бірон, Б. Мініх, А. Остерман, Д. Голіцин, М. Ломоносов, І. Шувалов, О. Розумовський.

Література

1. Хрестоматія по історії Росії: Учебное пособие/ А. Орлов, В. Георгієв, Н. Георгієва, Т. Сиховина. – М., 2000. – С. 186-200.
2. Анисимов Е. Александр Данилович Меншиков. – М., 1985.
3. Анисимов Е. Анна Іоанновна. // Вопросы истории. – 1993. – №4.
4. Анисимов Е. Женщины на российском престоле. – С.-Петербург, 2005.
5. Анисимов Е. Россия в середине XVIII века: Борьба за наследие Петра. – М., 1986.
6. Безвременье и временщики: Воспоминания об «эпохе дворцовых переворотов» (1720-е-1760-е гг.). – Л., 1995.
7. Григорев Ю. Єлизавета: боротьба за Петрово наследство. // Наука и религия. – 2003. – № 3.
8. Дворцовые перевороты в России 1725-1825 гг. – Ростов-на Дону, 1998.

9. Игнатов А. Императрица Анна Иоановна и ее время. // Газета «История». – 2002. – № 30.

10. Наумов В. Елизавета Петровна. // Вопросы истории. – 1993. – №5.

11. Петрухинцев Н. Дворцовые интриги 1730-х годов и «дело» А.П.Волынского. // Вопросы истории. – 2006. – № 4.

12. Плотников А. Ограничение самодержавия в России в 1730 году. Идеи и формы. // Вопросы истории. – 2001. – № 1.

Практичне заняття №3

Тема: „Освічений абсолютизм” Катерини II

Питання для обговорення

1. Основні фактори та особливості політики „освіченого абсолютизму” в Росії.

2. Заходи Катерини II з удосконалення системи державного управління.

3. Соціально-економічний розвиток Росії у 60-80-ті роки та соціальна політика Катерини II.

4. Підсумки політики „освіченого абсолютизму” в Росії.

Основні поняття та терміни

„Освічений абсолютизм”, Просвітництво, фаворитизм, „Жалувана грамота дворянству”, „Уложена комісія”, Вільне економічне товариство, секуляризація, „потьомкінські села”.

Персоналії

Петро I, Катерина II, К.Дашкова, Орлови, М. Панін, Г. Потьомкін, О. Безбородько, Омелян Пугачов, О. Радищев, М. Новіков, П. Рум'янцев, Т. Костюшко, О.Суворов, Б. Растреллі.

Література

1. Хрестоматия по истории России с древнейших времен времен до наших дней. Учебное пособие/ Орлов А., Георгиева Н., Сивохина Т. – М., 2000. – С. 200-210.

2. Дворцовые перевороты в России (1725-1825). – Ростов-на-Дону, 1998.

3. Брикнер А. История Екатерины. – М., 1996.

4. Великие государственные деятели России . – М., 1996.
5. Заичкин И., Почкаев И. Русская история от Екатерины Великой до Александра II. – М., 1994.
6. Анисимов Е. Россия без Петра . – Л., 1994.
7. Золотой век Екатерины Великой: Воспоминания. – М., 1996.
8. Историография истории России до 1917 года: Том 2. – М., 2004.
9. Бессарабова Н. «Потемкинские деревни ». // Преподавание истории в школе. – 2002. – №10.
10. Виноградов В. Век Екатерины. // Газета «История ». – 2000. – № 9,10.
11. Каменский А. Грамоты Екатерины Второй дворянству и городам 1785 г. // Вопросы истории. – 1993. – № 5.
12. Лабутина Т. Была ли Екатерина II англофилом? (К вопросу о „вестернизации” политической элиты России). // Вопросы истории. – 2003. – № 9.
13. Минаева Н. Никита Иванович Панин. // Вопросы истории. – 2001 – № 7.
14. Середа Н. Преобразования Екатерины II. // Преподавание истории в школе. – 2006. – № 4.

Практичне заняття №4

Тема: Зовнішня політика Росії в XVIII столітті: успіхи та прорахунки

Питання для обговорення

1. Еволюція зовнішньої політики Петра I: від вирішення національних завдань до вирішення завдань імперських.
2. Зовнішня політика Росії 1725-1762 років: основні напрями, успіхи, невдачі.
3. „Великий прорив” Катерини II на південному і західному напрямках.
4. Росія і Велика французька революція: проблема взаємостосунків і взаємовпливу.

Основні поняття та терміни

Північний союз, східне питання, політика збройного нейтралітету, поділи Польщі, антифранцузька коаліція.

Персоналії

Б. Шеремет'єв, Ф. Апраксін, Я. Брюс, Ф. Ушаков, О. Суворов, О. Орлов-Чесменський, Г. Потьомкин-Таврійський, Г. Спіридов.

Література

1. Хрестоматия по истории России с древнейших времен времен до наших дней. Учебное пособие/ Орлов А., Георгиева Н., Сивохина Т. – М., 2000. – С. 159-165.

2. Андреев И. Петр I и Карл XII – два портрета в интерьере истории. // Наука и жизнь. – 2005. – №7.

3. Анисимов Е. Каменский Б. Россия в XVIII – первой половине XIX века. – М., 1994. - Гл. 7.

4. Бобылев В. Внешняя политика России эпохи Петра I. – М., 1990.

5. Буганов В., Буганов А. Полководцы XVIII века. – М., 1992.

6. Виноградов В. Борьба России за выход к Черному морю в XVIII – XIX вв. // Преподавание истории в школе. – 2005. – № 3.

7. Молчанов Н. Дипломатия Петра I. – М., 1984.

8. Павленко Н. Петр Великий. – М., 1989.

Практичне заняття №5

Тема: Росія на рубежі XVIII-XIX ст. за царювання Павла I

Питання для обговорення

1. „Неосвічений абсолютизм” Павла I.
2. Внутрішня політика Росії в період правління Павла I та її антикатерининська спрямованість.
3. Зміни в становій політиці.
4. Зовнішня політика Павла I - традиції та новації.

Основні поняття та терміни

„Указ про триденну панщину”, Гатчина, плацпарад, „Учреждение об императорской фамилии”, швейцарський та італійський походи, Мальтійський орден.

Персоналії

О. Аракчєєв, І. Кутайсов, М. Панін, О. Суворов, Марія Федорівна.

Література

1. Буганов В., Буганов А. Полководцы XVIII века. – М., 1992. – Гл. 15. Александр Суворов.
2. Головатенко А. Павел Первый: самодур или реформатор? // Газета «История». – 2002. – №35.
3. Минаева Н. Никита Иванович Панин// Вопросы истории. – 2001. – №7. – С. 71-91.
4. Песков А. Павел I: Биография. Серия «Жизнь замечательных людей». – М., 2003.
5. Полещук Т. Історія Росії XIX- початку XX століття. – Львов, 2008.
6. Сорокин Ю. Павел I и «вольные каменщики». // Вопросы истории. – 2005. – № 11.
7. Эйдельман Н. Грань веков. Политическая борьба в России: конец XVIII – начало XIX вв. – М., 1992.
8. Эйдельман Н. Твой восемнадцатый век. – М., 1992.

Практичне заняття № 6

Тема: Російська історія XVIII ст. на сторінках сучасних історичних журналів

Для підготовки до заняття необхідно ознайомитися з наступними статтями:

1. Анисимов Е. Анна Иоанновна. // Вопросы истории. – 1993. – №4.
2. Вачева А. "Не судите обо мне как о других женщинах..." Мемуары Екатерины II и "Письма мисс Фанни Батлер" г-жи Риккобони // Новое литературное обозрение. – 2006. – №4. – С. 111-130.
3. Вдовина Л. Нравственные представления людей первой трети XVIII в. (В.Н. Татищев и И.Т. Посошков). // Вестник Московского университета.- Серия 8.История. – 2004. – №4.
4. Вдовина Л.Н. Вольтерьянство и масонство в контексте духовной жизни русского общества в последние десятилетия XVIII в. // Вестник Московского университета. – Серия 8.История. – 2006. – №3. – С. 92-105.
5. Водарский Я. Петр I. // Вопросы истории. – 1993. – № 6.
6. Головатенко А. Павел Первый: самодур или реформатор? // Газета «История». – 2002. – № 35.

7. Гребенщикова Г. Екатерина II и развитие военного флота России. // Вопросы истории. – 2005. – № 4.

8. Григорев Ю. Елизавета: борьба за Петрово наследство. // Наука и религия. – 2003. – № 3.

Практичне заняття №7

Тема: Внутрішня політика Росії в першій чверті XIX століття.

Питання для обговорення

1. Олександр I і внутрішньополітична спадщина Павла I.
2. Спроби ліберальних перетворень Олександра I в 1801-1811 роках.
3. Внутрішня політика Олександра I в післявоєнний період (1814-1825 рр.)

Основні поняття та терміни

Негласний комітет, „Непременный совет”, „Указ про вільних хліборобів”, міністерство, Комітет міністрів, Державна рада, лібералізація, військові поселення, аракчєєвщина, обскурантизм.

Персоналії

Ф. де Лагарп, М. Сперанський, Єлизавета Олексіївна, П. Строганов, В. Кочубей, А. Чарторийський, М. Новосильцев, О. Аракчєєв.

Література

1. Хрестоматия по истории России с древнейших времен времен до наших дней. Учебное пособие/ Орлов А., Георгиева Н., Сивохина Т. – М., 2000. – С. 159-165.

2. Валлотон А. Александр I. – М., 1991.

3. Марней Л. Министерская реформа 1802-1811 гг. в оценках современников. // Вестник Московского университета. – Серия 8:История. – 2000. – № 1.

4. Мирзоев Л. «Записка» Н.М. Карамзина и проекты М.М. Сперанского: два взгляда на российское самодержавие//Вестник МГУ. – Серия 8: История. – 2001. – № . – С. 61-76.

5. Осипенко С. Политико-правовые взгляды М.М. Сперанского. //

Вестник Московского университета. – Серия 8:История. – 2006. – № 2.

6. Петров Ф. Университетский устав 1804 г. и становление системы университетского образования в России. // Вестник Московского университета. – Серия 8:История. – 2004. – № 2.

7. Погодин С. М.М.Сперанский. Руководство к познанию законов. // Вопросы истории. – 2004. – № 3.

8. Полещук Т. Історія Росії ХІХ – початку ХХ ст. – Львів, 2008. – С. 17-29.

9. Пресняков А. Российские самодержцы. – М., 1990.

10. Приходько М. Становление министерской системы управления в России. // Вопросы истории. – 2004. – № 12.

11. Российское законодательство X-XX веков. Т. 6. – М., 1988.

12. Селиверстов Е. Верноподданный, или Завещание Аракчеева. // Газета «История». – 2003. – № 17.

13. Сорокин Ю. Заговор и цареубийство 11 марта 1801 года. // Вопросы истории. – 2006. – № 4.

14. Троицкий Н. Россия в XIX веке. Курс лекций. – М., 1997. – С. 64-75.

15. Эйдельман Н. «Революция сверху» в России. – М., 1989.

Практичне заняття № 8

Тема: *Зовнішня політика Росії за часів правління Олександра І. Вітчизняна війна 1812 року*

Питання для обговорення

1. Міжнародне становище та основні напрями зовнішньої політики Росії на початку ХІХ століття (1801-1812 рр.).

2. Росія і Франція напередодні військового конфлікту.

3. Вітчизняна війна 1812 року.

4. Закордонний похід російської армії (1813-1814 рр.).

5. Міждержавні відносини в післявоєнній Європі та роль в них Росії.

Основні поняття та терміни

„Велика армія”, Дріський табір, багратіонові флеші, курганна батарея, тарутинський маневр, ар’єргардні бої, редут, рада у Філях, „Битва народів”, „100 днів Наполеона”, Священний союз, Віденський конгрес.

Персоналії

М. Кутузов, П. Багратион, М. Барклай-де-Толли, О. Тормасов, О. Тучков-IV, Ф. Раєстопчин, М. Платов, П. Вітгенштейн, П. Чичагов, Наполеон, Ней, Мюрат, Д. Давидов.

Література

1. Орлов А., Георгиев В. Хрестоматия по истории России с древнейших времен до наших дней. – М., 2000. – С.258-292.
2. Арман де Коленкур. Поход Наполеона в Россию. Бородинская битва. // Газета «История». – 2002. – № 13.
3. Барклай-де-Толли М. Изображение военных действий Первой армии в 1812 году. // Газета «История». – 2002. – № 13.
4. Валлотон А. Александр I. – М., 1991.
5. Дыбов С. Первая война России с Францией в эпоху Наполеона. // Газета «История». – 2000. – № 38.
6. Жилин П. Фельдмаршал М.И. Кутузов. – М., 1987.
7. Макарова Н. Народы России в Отечественной войне 1812 года. Заграничные походы русской армии. // Газета «История». – 2002. – №30, 31.
8. Мельников Л. Феномен Наполеона и его тень в истории. // Наука и религия. – 2005. – № 5.
9. Нечипоренко Д. Истоки Священного союза. // Вестник Московского университета.-Серия 8.История. – 2000. – № 5.
- 10.Полещук Т. Історія Росії ХІХ – початку ХХ ст. – Львів, 2008. – С. 58-71.
- 11.Сироткин В. Отечественная война 1812 года. – М., 1988.
- 12.Тарле Е. Наполеон Бонапарт. – М., 1987.
- 13.Троицкий Н. Великий год России. 1812. – М., 1987.

Практичне заняття № 9

Тема: Рух декабристів

Питання для обговорення

1. Передумови формування політичної опозиції в Росії в першій чверті ХІХ століття.
2. Зародження та розвиток ліберальної опозиції в офіцерсько-дворянському середовищі після закінчення Вітчизняної війни (1816-1820 рр.).
3. Формування та діяльність Південного і Північного таємних

товариств. Програмні документи організацій.

4. Причини і результати подій 14 грудня в Петербурзі та повстання Чернігівського полку на Україні.

5. Слідство і суд над декабристами.

Основні поняття та терміни

Декабрист, „Орден російських лицарів”, „Священна артіль”, „Семенівська артіль”, Союз Порятунку, Союз Благоденства, масони, Зелена книга, Південне товариство, Північне товариство, „Руська правда”, Конституція Микити Муравйова, Товариство об'єднаних слов'ян, Верховний кримінальний суд.

Персоналії

П.Пестель, М. Муравйов, С. Трубецької, І. Якушкін, М. Лунін, К. Рилєєв, С. Муравйов-Апостол, М. Бестужев-Рюмін, Е. Оболенський, Костянтин Павлович, Микола Павлович.

Література

1. Орлов А., Георгиев В. Хрестоматия по истории России с древнейших времен до наших дней.- М.- 2000.- Стр.246-250.
2. Гордин Я. Мятеж реформаторов. – Л., 1989.
3. Жуковская Т. 14 декабря 1825 г. Воспоминания очевидцев. // Исторический журнал. – 2001. – № 1.
4. Йосифова Б. Декабристы. – М., 1989.
5. Казьмирчук Г. Декабристознавство на межі ХХ- ХХІ ст.// Историчний журнал. – 2004. -№ 8.
6. Нечкина М. Декабристы. – М., 1982.
7. Нечкина М. День 14 декабря 1825 года. – М., 1985.
8. Орлова Т. Декабризм як спроба модернізації Росії: сучасний погляд на проблему // Историчний журнал. – 2004. - № 8. С. 75-83.
9. Полещук Т. Історія Росії ХІХ – початку ХХ ст. – Львів, 2008. – С. 30-36.
10. Федоров В. «Своей судьбой гордимся мы»: Следствие и суд над декабристами. – М., 1988.
11. Федоров В. Декабристы и их время. – М., 1992.

Практичне заняття № 10
Тема: Консервативна модернізація Миколи I

Питання для обговорення

1. Зміна „духу” самодержавної влади в період правління Миколи I під впливом декабризму.
2. Заходи по зміцненню авторитету і ролі верховної влади в управлінні державою.
3. Станово-класова політика самодержавства по відношенню до дворянства, селянства, буржуазії.
4. Політика держави в галузі культури та освіти.

Основні поняття та терміни

Державний патерналізм, бюрократична монархія, Власна Його імператорської Величності канцелярія, III Відділення, Звід законів Російської імперії, комітет із селянського питання, інвентарна реформа, Міністерство державного майна, майорат.

Персоналії

О. Бенкендорф, Л. Дубельт, М. Сперанський, Е. Канкрін, С. Уваров, П. Кисельов, О. Горчаков.

Література

1. Орлов А., Георгиев В. Хрестоматия по истории России с древнейших времен до наших дней.- М., 2000.- Стр.227-242.
2. Капустина Т. Николай I. // Вопросы истории. – 1993. – №11-12.
3. Киняпина Н. Николай I: личность и политика. // Вестник Московского университета. – Серия 8.История. – 2000. – № 6.
4. Мироненко С. Российские самодержцы. 1801-1917. – М., 1993. – С. 91-158.
5. Пресняков А. Российские самодержцы. – М., 1990. – С. 261-319.
6. Полещук Т. Історія Росії XIX – початку XX ст. – Львів, 2008. –С. 36-47.
7. Рахматуллин М. Император Николай I и его царствование. // Наука и жизнь. – 2002. – № 2.
8. Рыжов В., Рыжова С. Николай I: личность и эпоха. // Газета «История». – 2001. – № 18.

9. Троицкий И. III Отделение при Николае I. – М., 1990.
10. Ячменихин В. Граф А.А. Аракчеев и Николай I // Вестник Московского университета. – Серия 8. История. – 2003. – № 1.

Практичне заняття № 11

Тема: Становище національних регіонів Росії в 30-ті – 50-ті роки XIX ст.

Питання для обговорення

1. Польське питання за правління Миколи I. Політика уряду в Царстві Польському.
2. Політика Росії на Кавказі в 30-ті – 50-ті роки XIX ст.
3. Фінляндія в складі Російської імперії.

Основні поняття та терміни

Польське питання, Царство Польське, намісник Царства Польського, Сейм, національні рухи, Польська конституція 1815 року, Органічний статут, Кавказька війна, мюридізм, імамат, імам, шаріат.

Персоналії

А. Чарторийський, І. Паскевич, О. Ермолов, Шаміль, Гази-Мухаммед.

Література

1. Горизонтов Л. Парадоксы имперской политики: Поляки в России и русские в Польше (XIX - начало XX в.). // Вопросы истории. – 2001. – № 2.
2. Данилов А., Косулина Л. История России XIX века. – М., 1998.
3. Дьяков В. Освободительное движение в России 1825-1861 гг. – М., 1979.
4. История Польши. – М., 1994.
5. Полещук Т. Історія Росії XIX – початку XX ст. – Львів, 2008. – С. 112-136.
6. Россия в Кавказской войне. Сб. документов. – СПб., 1997.
7. Троицкий Н. История России XIX века: Курс лекций. – М., 1997.
8. Троицкий Н. Записки А.П.Ермолова 1798 – 1826 гг. // Вопросы истории. – 1993. – № 5.

9. Шатохина Л. Политика России на Северо-Западном Кавказе в 40 – 60-е годы XIX века //Вестник МГУ. – Серия 8: История. – 2000. – № 3. – С. 3-27.

Практичне заняття № 12

Тема: Суспільна думка та суспільно-політичний рух 30-50-х років XIX століття

Питання для обговорення

1. Особливості суспільних течій в 30-50-х рр. XIX століття.
2. Теорія „офіційної народності” та її вплив на суспільство.
3. Ліберальна ідеологія: слов’янофіли і західники.
4. Революційна ідеологія та революційні гуртки 30-50-х рр. XIX століття.

Основні поняття та терміни

Теорія „офіційної народності”, слов’янофіли, західники, охоронний напрям, „Отечественные записки”, „Современник”, „Товарищество 11 нумера”, „Телескоп”, філософський лист, теорія руського соціалізму, Кирилло-Мефодіївське товариство, „Колокол”, Вільна російська друкарня, „Полярна зірка”.

Персоналії

С. Уваров, П. Чаадаєв, О. Герцен, М. Огарьов, Т. Грановський, М. Буташевич-Петрашевський, А. Хом’яков, І. і К. Аксакови, К. Кавелін, В. Белінський, Т. Шевченко, М. Костомаров, М. Чернишевський.

Література

1. Орлов А., Георгиев В. Хрестоматия по истории России с древнейших времен до наших дней. – М., 2000. – Стр.227-242.
2. Аникин А. Путь исканий: Социально-экономические идеи в России до марксизма. – М., 1990.
3. Бердяев Н. Истоки и смысл русского коммунизма. – М., 1990.
4. Володина Т. Уваровская триада и учебники по русской истории. // Вопросы истории. – 2004. – № 2, 3.
5. Дмитриев С. Раннее славянофильство и утопический социализм. // Вопросы истории. – 1993. – № 5.

6. Котов П. Пути русского консерватизма 1840-1850-х годов: Старшие славянофилы и Апполон Григорьев. // Вестник Московского университета. – Серия 8: История. – 2001. – № 3.
7. Левандовский А. Время Грановского. – М., 1990.
8. Полещук Т. Історія Росії XIX – початку XX століття. – Львів, 2008. – С. 47-54.
9. Троицкий Н. Россия в XIX веке: Курс лекций. – М., 1997.

Практичне заняття № 13

Тема: *Буржуазні реформи в Росії 60-70-х років XIX століття*

Питання для обговорення

1. Об'єктивні та суб'єктивні передумови реформ 60-70-х років XIX століття.
2. Відміна кріпацтва в Росії. Основні положення реформи 1861 року.
3. Буржуазні реформи 60-70-х років: земська, судова, міська, військова, реформи в галузі освіти.
4. Соціально-політичні наслідки реформ.

Основні поняття та терміни

Головний комітет із селянського питання, буржуазна реформа, селянська община, тимчасовозобов'язаний стан, викупні платежі, селянські наділи, земство, земські збори, земська управа, мировий посередник, присяжні засідачі, судова палата, „революція зверху”, міська дума, Вищі жіночі курси, реальне училище.

Персоналії

Олександр II, М. Лоріс-Меліков, А. Орлов, Я. Ростовцев, Д. Мілютін, К. Победоносцев.

Література

1. Орлов А., Георгиев В. Хрестоматия по истории России с древнейших времен до наших дней. – М., 2000. – С.227-242.
2. Ананьич Б. Великие реформы в России 1856-1874. // Вопросы истории. – 1993. – № 10.
3. Бакулин В. М. Крестьянская реформа в 1861 г. // Преподавание истории в школе. – 2003. – №8. – с. 39-45.

4. Захаров Л. Александр П. // Вопросы истории. – 1992. – №6-7.
5. Кацва Л. Эпоха великих реформ. // Газета «История». – 2003. – № 4.
6. Литвак Б. Переворот 1861 года в России: почему не реализовалась реформаторская инициатива. – М., 1991. – С. 152-189.
7. Полещук Т. Історія Росії ХІХ – початку ХХ століття. – Львів, 2008.- С. 157-186.
8. Попова А. Деятельность пореформенной судебной системы // Вестник Московского университета. – Серия 8: История. – 1999. – № 5. – С. 33-50.
9. Российское законодательство X – XX вв. – М., 1992. – Том 8.
- 10.Троицкий Н. Россия в XIX веке: Курс лекций. – М., 1997. – С. 201-208.

Практичне заняття № 14

**Тема: Суспільно-політичні рухи в пореформеній Росії
(60-90-ті роки ХІХ століття)**

Питання для обговорення

1. Передумови активізації суспільно-політичного життя Росії в 60-90-ті роки ХІХ століття.
2. Ліберальний рух 70-х – початку 80-х років ХІХ століття.
3. Теорія революційного народництва як одна з форм соціалістичної ідеології.
4. Діяльність народницьких організацій „Земля і воля” і „Народна воля”.
5. Робітничий рух і перші робітничі організації. Розповсюдження марксизму в Росії.

Основні поняття та терміни

Консерватори і реакціонери, соціалістична ідея, революційне народництво, ліберальне народництво, народники-бунтарі, „ходіння в народ”, ішутинці, селянська революція, марксизм, „Звільнення праці”, „Земля і воля”, „Народна воля”, „Чорний переділ”, народницький терор .

Персоналії

М. Лоріс-Меліков, О. Герцен, М. Огарьов, М. Бакунін, П. Лавров, П. Ткачов, М. Ішутін, Д. Каракозов, С. Нечаєв, Г. Плеханов, О. Михайлов, А. Желябов, М. Кибальчич, С. Петровська.

Література

1. Орлов А., Георгиев В. Хрестоматия по истории России с древнейших времен до наших дней.- М., 2000. - С.312-322.
2. Бородин А. Объединенное дворянство и аграрная реформа. // Вопросы истории. – 1993. – № 9.
3. Будницкий О. Тероризм в российском освободительном движении: идеология, этика, психология (вторая половина XIX – начало XX вв.). – М., 2000.
4. Кропоткин П. Записки революционера. – М., 1988.
5. Ляшенко Л. Революционные народники. – М., 1989.
6. Полешук Т. Історія Росії XIX – початку XX століття. – Львів, 2008. – С.186-322.
7. Романова А. Александр III: вечный спор. // Газета «История». – 2000.– № 46.
8. Соловьева Е. О реформах и контрреформах второй половины XIX века. // Преподавание истории в школе. – 2006. – № 10.
9. Троицкий Н. Безумство храбрых: Русские революционеры и карательная политика царизма. 1866-1882 гг. – М., 1978.

Практичне заняття № 15

Тема: Російська історія XIX ст. на сторінках сучасних історичних журналів

Для підготовки до заняття необхідно ознайомитися з наступними статтями:

1. Дмитриев С. Раннее славянофильство и утопический социализм. // Вопросы истории. – 1993. - № 5.
2. Казьмирчук Г.Д. Рух декабристів: дискусійні питання та спроба їх ров'язання (до 180-річчя повстання)// Український історичний журнал. – 2005. – №6. – С.50-65.
3. Капустина Т. Николай I. // Вопросы истории. – 1993. – №11-12.
4. Осипенко С.В. Политико-правовые взгляды М.М. Сперанского // Вестник Московского университета. – Серия 8.История. – 2006. –

№2. – С. 90-105.

5. Соловьева Е. О реформах и контрреформах второй половины XIX века. // Преподавание истории в школе. – 2006. – № 10.

6. Чернуха В. Александр III. // Вопросы истории. – 1992. – № 11-12.

7. Ячменихин В. Граф А.А. Аракчеев и Николай I. // Вестник Московского университета . – Серия 8. История. – 2003. – № 1.

ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

Самостійна робота студентів займає важливе місце в навчальному процесі і є одним з головних методів глибокого і всебічного вивчення програмного матеріалу з курсу „Історії слов'янських народів”. Вона сприяє формуванню історичного світогляду, глибокому засвоєнню знань, розвиває самостійність мислення, організованість, цілеспрямованість, самоконтроль, дисциплінованість і наполегливість у праці.

Самостійна робота в широкому розумінні - це активна робота студентів, спрямована на глибоке, творче оволодіння програмним матеріалом, придбання практичних навичок і самоосвіти і методики дослідження.

Як форма навчального процесу, самостійна робота включає наступні основні напрями діяльності студента:

- попереднє вивчення навчальної програми з дисципліни;
- ознайомлення з літературою по темі майбутньої лекції, слухання лекції, складання конспекту з подальшим його доопрацюванням;
- вивчення і аналіз рекомендованої літератури і виконання контрольних завдань;
- з'ясування питань, що виникли, під час консультації у викладача.

Самостійна робота студента забезпечується системою навчально-методичних засобів, передбачених для вивчення конкретної навчальної дисципліни: підручник, навчальні та методичні посібники, конспект лекцій викладача, практикум, тести тощо. Методичні матеріали для самостійної роботи студентів повинні передбачати можливість проведення самоконтролю з боку студента. Для самостійної роботи студентів також рекомендується відповідна наукова та фахова, монографічна і періодична література.

Самостійна робота студента є основним засобом засвоєння навчального матеріалу у вільний від аудиторних занять час.

Обсяг і зміст самостійної роботи визначає викладач, узгоджує її з іншими видами навчальної діяльності, розробляє методичні засоби проведення поточного та підсумкового контролю, здійснює діагностику якості самостійної роботи студента (як правило, на індивідуальних заняттях), аналізує результати самостійної навчальної роботи кожного студента.

Якість виконання завдань для самостійної роботи студентів контролюється шляхом написання короткочасних письмових робіт, підготовки доповідей на практичних заняттях, виконанням тестових завдань та проведенням індивідуальних співбесід.

Змістовий модуль 1.

Петровська модернізація I-ої чверті XVIII століття

I. Питання для самоконтролю

1. Яку мету переслідував Петро I, проводячи перетворення державного управління країною?
2. Назвіть найважливіші заходи, здійснені Петром I, для створення збройних сил Росії.
3. Як змінився стан різних прошарків російського суспільства в першій чверті XVIII століття?
4. Які перетворення були проведені Петром I в галузі освіти і культури?
5. Яка оцінка перетворень Петра I в працях сучасних істориків.

II. Завдання та вправи

1. Складіть на основі матеріалів підручника і додаткової літератури характеристику особи Петра I. Дані занесіть в таблицю:

| Позитивні риси Петра I | Негативні риси Петра I |
|-------------------------------|-------------------------------|
| | |

2. На конкретних прикладах навчальної та монографічної літератури розкрийте причини, ідейні і політичні витоки реформ Петра I.

3. Проаналізуйте, в чому єдність і суперечність мети і методів петровських перетворень.

4. Як вплинули реформи Петра I на зміни соціального статусу, способу життя і свідомість різних соціальних груп.

5. На конкретних прикладах підтвердить або спростуйте висновок про соціокультурний розкол російського суспільства в наслідок петровських реформ.

6. Спираючись на придбані знання, складіть таблицю: „Наслідки петровських перетворень”.

| Позитивні наслідки | Негативні наслідки |
|---------------------------|---------------------------|
| | |

III. Теми рефератів

1. Російська імперія як історичний феномен.
2. Петро I та європеїзація Росії.
3. Оцінка реформаторської діяльності Петра I в історіографії.
4. Політична боротьба за Петра I.
5. Епоха Петра I очима його сучасників.
6. Петро I та Україна.
7. Соратники Петра (за вибором).
8. „Книга о бедности и богатстве” І.Посошкова як віддзеркалення реформаторської діяльності Петра I.
9. Петро I – засновник російського флоту.
10. Дипломатія Петра I.
11. Грошова реформа Петра I.

Додаткова (спеціальна) література: 3, 4, 8, 13, 18, 40, 46, 48, 50, 60, 66, 67, 68, 69, 90

Змістовий модуль 2.

Росія в другій чверті та в середині XVIII століття.

I. Питання для самоконтролю

1. Чому розгорнулася боротьба за владу після смерті Петра I? Чиї інтереси відображали угруповання, що боролися між собою? Що зумовило перемогу Катерини I?
2. Коли і з якою метою була утворена Верховна таємна рада? Хто до неї входив?
3. Чому Анна Іоанівна здавалася членам Верховної таємної ради найбільш вдалою кандидатурою на російських престол? Чи були інші кандидати? Чим вони не задовольняли верховників?
4. Що таке „біронівщина”? Як боролася з нею російське дворянство?
5. Перерахуйте правителів Росії від Петра I до Катерини II, вкажіть дати їх правління.
6. Назвіть основні події правління Петра II і дайте їм оцінку.
7. Які сили допомогли Єлизаветі Петрівні зійти на престол?

II. Завдання та вправи

1. Чи можна вважати, що після Петра I Росія йшла за накресленим їм шляхом? Обґрунтуйте свою відповідь.
2. Які кондиції верховники пропонували підписати Анні

Іоанівні? Проаналізуйте, як змінився б характер державної влади в Росії у разі виконання кондицій?

3. Відобразіть в таблиці, які сили входили до опозиції верховникам і яку мету вони переслідували. Проаналізуйте альтернативні дворянські проекти перетворення російської державності.

4. Спираючись на історичні факти, доведіть, що з 1725 по 1762 рр. відбувалося подальше поглиблення кріпосницької політики держави.

5. Чи вважаєте ви Єлизавету Петрівну спадкоємицею справи Петра I? Проаналізуйте її внутрішню політику. Наскільки успішно вона була і чиї інтереси захищала?

6. Спираючись на матеріал підручника і додаткову літературу, дайте оцінку правління Петра III, висновки занесіть у таблицю:

| Традиційна точка зору | Нові підходи |
|------------------------------|---------------------|
| | |

7. Складіть схему: Вищі органи Російської імперії в 20-х – поч. 60-х років XVIII століття.

8. Проаналізуйте, як розвивалося розширення дворянських привілеїв в 1725-1762 рр.

9. Заповніть таблицю: „Основні завдання імперської зовнішньої політики Росії 1725 – поч. 60 -х років XVIII століття”

| Основні напрями | Основна зовнішньополітична мета |
|--------------------------------------|--|
| 1. Північно-західне | |
| 2. Західне | |
| 3. Південне | |
| 4. Кавказьке | |
| 5. Середньоазіатське | |
| 6. Східне | |
| 7. Зміцнення міжнародного авторитету | |

10. Складіть підсумкову таблицю: „Палацові перевороти в Росії 1725-1762 рр.”, яка включала б наступне:

- поняття „палацові перевороти”;
- загальні риси палацових переворотів;
- особливості кожного палацового перевороту;
- наслідки палацових переворотів.

Ш. Теми рефератів

1. Причини, „технологія” і наслідки палацових переворотів.
2. Жінка на російському престолі.
3. Станова політика держави в період палацових переворотів.
4. Альтернативи політичного розвитку Росії в 1730 році.
5. Імператриця Єлизавета Петрівна і головні дійові особи її царювання.
6. Реформи і контрреформи в епоху палацових переворотів.
7. Іноземці в Росії в післяпетровську епоху (1725-1762).
8. Петро Іванович Шувалов – російський реформатор XVIII століття.
9. Петро III в сучасній історіографії.
10. М.В. Ломоносов – світило російської науки XVIII століття.

Додаткова (спеціальна) література: 2, 5, 6, 7, 8, 33, 76, 92, 95, 105, 106

Змістовий модуль 3.

Росія в другій половині XVIII століття.

„Освічений абсолютизм” Катерини II. Правління Павла I

I. Питання для самоконтролю

1. Проаналізуйте еволюцію політичного устрою Росії в середині – другій половині XVIII століття.
2. Підведіть загальні підсумки соціального розвитку Росії в другій половині XVIII століття, зростання соціальної поляризації і відособленості станів.
3. Розкрийте основні тенденції і риси економічного розвитку країни в другій половині XVIII століття.
4. Прослідіть еволюцію зовнішньої політики Росії в XVIII столітті: від вирішення наспілих національних завдань до рішення завдань імперських.
5. Підведіть підсумки соціокультурного розвитку Росії в XVIII столітті.

II. Завдання та вправи

1. Дайте визначення політики „освіченого абсолютизму”. Проаналізуйте різні трактування цього поняття, що існують в історичній літературі (М. Павленко, О. Омельченко, О. Мерушевський)

2. Розкрийте причини, мотив і особливості палацового перевороту 28-29 червня 1762 р., що привів на трон Катерину II.

3. Проаналізуйте і відобразіть в таблиці, які дії Катерини II в галузі внутрішньої політики можна розглядати як прояв політики «освіченого абсолютизму», а які - ні.

4. В другій половині XVIII століття активно йшов процес роздачі поміщикам державних селян. Так, за 34 роки царювання Катерина II роздала 850 тисяч селян, а Павло I за 4,5 роки – 600 тисяч. Про що свідчать ці дані? Як вони пов'язані з розвитком товарно-грошових відносин?

5. Які факти підтверджують думку про те, що друга половина XVIII століття була не тільки „золотим століттям російського дворянства”, а і „золотим століттям, апогеєм кріпацтва”.

6. Поясніть, чому в Сибіру, Помор'ї, Новоросії майже не було кріпосних селян?

7. Які критерії дозволяють нам поставити російську культуру XVIII століття в один ряд з світовими досягненнями?

8. Політику Катерини II називають „освіченим абсолютизмом”, а Павла I – „неосвіченим” і поліцейським. Проаналізуйте, в чому Павло I послідовно продовжував політику своєї матері, а в чому кардинально розходився?

9. Проаналізуйте зміст „Жалуваної грамоти дворянству” 1785 року (Хрестоматія по истории России с древнейших времен времен до наших дней. Учебное пособие/ Орлов А., Георгиева Н., Сивохина Т. – М., 2000. – С. 214-217) і співвіднесіть її зміст з основними ідеями Наказу (Хрестоматія по истории России с древнейших времен времен до наших дней. Учебное пособие/ Орлов А., Георгиева Н., Сивохина Т. – М., 2000. – С. 203-207) і внутрішньою політикою Катерини II.

10. Ледве вступивши на престол, Катерина II відмінила указ Петра III про секуляризацію церковних земель. Проте вже в 1763 - 1764 роках секуляризація була проведена. Поясніть мотиви такої суперечливої діяльності імператриці.

III. Теми рефератів

1. Філософія реформаторства Катерини II.
2. Європейська освіта та ідеї російських просвітників.
3. Особа Катерини II і її оцінка істориками.
4. Повстання О. Пугачова – селянська війна або стихійний бунт.

5. Дипломатія Росії в 60 – 90-е роки XVIII століття.
6. Російське дворянство другої половини XVIII століття.
7. Фінансова політика Катерини II.
8. Територіальні придбання Росії в XVIII столітті.
9. Павло I – лицар на троні.
10. Фаворитизм в Росії XVIII століття.
11. Росія і Річ Посполита в XVIII столітті.
12. Олександр Суворов – видатний російський полководець.

Додаткова(спеціальна)література: 7, 11, 15, 32, 33, 38, 41, 42, 47, 57, 70, 75, 76, 77, 78.

Змістовий модуль 4.

Росія в першій чверті XIX століття

I. Питання для самоконтролю

1. Росія в першій чверті XIX століття : міжнародне становище і внутрішня політика.
2. Внутрішня політика Олександра I до і після війни 1812 року.
3. Конституційні задуми Олександра I і причини їх невдач.
4. Селянське законодавство Олександра I.
5. Політика Олександра I в галузі освіти.

II. Завдання та вправи

1. Порівняйте проекти реформ М. Сперанського, О. Аракчеєва, М. Новосильцева, декабристів. Знайдіть загальне і особливе в їх програмах.

2. Які були наміри і реальні дії Олександра I у селянському питанні в перше десятиріччя його правління? Як змінилася позиція царя в останні роки його життя? Чому?

3. Проаналізуйте, як і в якій мірі особисті якості Олександра I впливали на його внутрішню політику? Прослідкуйте, як це виявлялося на різних етапах його правління.

4. Проаналізуйте мету і результати реформи системи державного управління Олександра I. Матеріали відобразіть в таблиці.

5. Визначте основні напрями і завдання зовнішньої політики Росії в першій чверті XIX століття. Які чинники мали вплив на її здійснення?

6. Знайдіть помилки в тексті.

Бородинська битва

7 вересня (26 серпня за старим стилем) 1812 року неподалік від Москви розігралася одна з найвизначніших битв не тільки Великої Вітчизняної війни, але і всієї епохи наполеонівських воєн. М. Кутузов розраховував в цій битві розгромити французів і добитися повної капітуляції Наполеона. Обране Кутузовим для битви Бородинське поле прикривало дороги, що вели до столиць Росії – Москви і Петербургу.

План розміщення російських військ був складений М. Кутузовим на військовій раді у Філях за два дні до битви і передбачав наступне: на правому фланзі – перша армія П. Багратіона, в центрі – корпус генерала М. Раєвського, на лівому фланзі – друга армія М. Барклая-де-Толлі. Особливу увагу Кутузов приділяв резервам, якими він маневрував.

Бородинська битва почалася опівдні. Основні події розгорнулися на лівому фланзі. Саме тут Наполеон вирішив завдати головного удару, прорвати оборону росіян, розітнути їх війська і знищити.

Після сильного артилерійського обстрілу дивізії французів пішли в атаку і в наполегливому бою захопили Шевардінський редут.

Наполеону не вдалося прорватися в центрі. Проте відхід російських військ від Багратіонових флешів створив загрозу флангового удару по батареї П. Коновніцина і висоті, яку ця батарея захищала. Батарею двічі атакували війська віце-короля Франції Євгенія Богарне. Необхідно було виграти час, і цей час надав відмінно задуманий рейд російської кінноти під командуванням отамана Я.Кульнева по тилах французької армії.

Атака була такою несподіваною і раптовою, що викликала паніку навіть в самій ставці Наполеона. Французький король негайно припинив наступ і повернув частину своїх сил для захисту від атак російської кавалерії. Лише в кінці дня французам ціною величезних втрат вдалося захопити батарею Коновніцина.

Втративши в безперервних атаках на російських позиціях величезне число піхоти і кавалерії, Наполеон відмовився від подальшого наступу. Битва, що продовжувалася 15 годин, закінчилася пізно увечері. Наполеон відвів майже всі свої війська на початкові позиції. Наполеон не зміг розгромити російську армію і примусити її капітулювати.

Бородинська битва створила умови для коренного перелому в ході війни. Російський імператор Олександр I за Бородинську битву присвоїв Кутузову звання генералісімуса.

7. Дайте визначення поняття „аракчєєвщина”. Яку роль грали військові поселення в системі регулювання соціально-економічного життя?

8. Проаналізуйте форми опозиційності, які виявилися в першій чверті XIX століття: хвилювання в армії, дворянські таємні товариства, громадська думка.

9. Як ви розумієте вираз: „Царизм – жандарм Європи”? Якими, на ваш погляд, були мета і реальні дії Священного Союзу?

10. Складіть узагальнюючу таблицю „Участь Росії в антифранцузьких коаліціях в кін. XVIII – поч. XIX ст.” (від першої – 1793-1796 рр., до сьомої – в 1815 р.)

11. О. Пушкін на початку царювання Олександра I писав: „Дней Александровых прекрасное начало”, а в кінці:

„Властитель слабый и лукавый,
Плешивый щеголь, враг труда,
Нечаянно пригретый славой,
Над нами царствовал тогда”.

Вислови вкрай суперечливі. Чим пояснюється така суперечність в оцінках імператора? Які події внутрішньої і зовнішньої політики мав на увазі поет?

III. Теми рефератів

1. Реформаторський пошук влади і передового дворянства в першій чверті XIX століття.

2. М.М. Сперанський: плани перетворень і доля реформатора.

3. Бородинська битва в спогадах учасників і сучасників.

4. Олександр I – людина і государ.

5. Сучасні дискусії про О. Аракчєєва.

6. Проект „Статутної грамоти Російської імперії” М. Новосильцева.

7. Закордонний похід російської армії 1813 – 1814 рр. (військово-політичний аспект).

8. Конгреси Священного Союзу і участь в них Росії.

9. М. Кармазин і його записки „Про стародавню і нову Росію”

10. Таємниця смерті Олександра I: легенда про Федіра Кузьмича.

11. Герої 1812 року (на вибір: М. Кутузов, П. Багратіон, М. Барклай-де-Толлі, Д. Давидов, П. Коновніцин, М. Раєвський, О. Ермолов).

Додаткова(спеціальна)література: 8, 9, 12, 14, 23, 25, 26, 30, 34, 35, 45, 58, 61, 93, 103.

Змістовий модуль 5.

Росія в другій чверті та в середині XIX століття

I. Питання для самоконтролю

1. Криза феодально-кріпосницької системи в Росії в середині XIX століття.
2. Посилення бюрократичних тенденцій в державному устрої та їх вплив на політичну систему Росії за правління Миколи II.
3. Суспільно-політичний рух в Росії в другій чверті та в середині XIX століття.
4. Зовнішня політика Росії в другій чверті та в середині XIX століття. Зміна міжнародного статусу Росії після поразки в Кримській війні.
5. Російська культура першої половини XIX століття та її внесок в світову культуру.

II. Завдання та вправи

1. Якими шляхами могла б піти подальша історія Росії у разі перемоги повстання декабристів? Представте декілька можливих варіантів.
2. Доведіть фактами з економічного, політичного і культурного життя, що в Росії в першій половині XIX століття заглиблювалася криза феодальних відносин і розвивалися початки буржуазного ладу.
3. Чому Олександр I на початку царювання мав намір здійснити ліберальні реформи, а у Миколи I були відсутні подібні задуми? З чим пов'язано посилювання політичного режиму Миколи I?
4. Які адміністративні перетворення були здійснені в першій половині XIX століття? Чим вони були викликані? Визначте політичну спрямованість змін.
5. Доведіть, що Олександр I і Микола I усвідомлювали необхідність змін у відносинах між поміщиками і кріпосними селянами. Які заходи були здійснені в цьому напрямі? Чому ситуація не змінилася радикально, а кріпацтво посилювалося?
6. Яка тенденція спостерігалася в першій половині XIX століття в урядовій політиці по відношенню до освіти і друку? Свій висновок проілюструйте фактами.
7. Назвіть головні напрями зовнішньої політики Росії в першій половині XIX століття. Чому Росія змогла перемогти

сильну наполеонівську армію, але війну 1853 – 1856 рр. програла? Що було спільного і чим розрізнялися внутрішні політичні і економічні наслідки цих воєн?

8. Виділіть періоди посилення і послаблення російського впливу на Балканах. Поясніть причини коливань. Чому „східне питання” займало одне із значних місць в російській зовнішній політиці?

9. Порівняйте програму і тактику декабристських організацій і опозиційних груп в 1830 – 1840 рр. Що було спільного, в чому відмінності? Які організації були близькі до декабристів, які значно віддалилися від них? Чому?

10. Чому період 1848 – 1855 рр. за правління Миколи I називають «похмурим семиріччям». Обґрунтуйте свою відповідь.

11. Яка з представлених оцінок правління Миколи ближче до істини: 1) період кризи і реакції; 2) час консервативної модернізації; 3) епоха застою. Аргументуйте свою точку зору.

III. Теми рефератів

1. Миколаївська Росія очима європейського мандрівника (по книзі маркіза де Кюстіна „Росія в 1839 році”).

2. Третє відділення за Миколу I.

3. Фінансова реформа Е.Ф. Канкріна.

4. Теорія „офіційної народності”, її джерела і призначення.

5. Револуція 1830 року і російське суспільство.

6. Револуція 1848 року і Росія.

7. Реформа державного села (1837 – 1842 рр.).

8. Російські консерватори: історичний портрет: за вибором: О. Аракчєєв, О. Бенкендорф, С. Уваров).

9. Промисловий переворот в Росії в першій половині XIX століття: основні риси і особливості.

10. „Російський соціалізм” О. Герцена.

11. Західники і слов’янофіли: дискусії про шляхи розвитку Росії.

12. Політика Росії на Кавказі в 30 – 50-ті роки XIX століття.

13. Кодифікування права в Росії за Миколу I.

14. Російська дипломатія в роки Кримської війни.

15. Декабристська альтернатива розвитку Росії.

16. Декабристи і Пушкін.

Додаткова(спеціальна)література: 1, 4, 16, 28, 43, 45, 51, 52, 59, 63, 72, 80, 85, 88, 100, 101, 102.

Змістовий модуль 6. *Росія в післяреформену епоху.*

I. Питання для самоконтролю

1. Об'єктивні та суб'єктивні передумови реформ 60 – 70-х років XIX століття.
2. Особливості промислового розвитку Росії в післяреформену епоху.
3. Сільське господарство Росії в післяреформену епоху.
4. Причини радикалізації революційного руху в післяреформеній Росії.
5. Народноцький рух: ідеологія і практика.
6. Контрреформи Олександра III.

II. Завдання та вправи

1. Складіть таблицю з пропозиціями урядовців, лібералів, революціонерів в області державного устрою, місцевого самоврядування, вирішення аграрного питання напередодні реформ 60 -х рр. і після їх проведення. В чому ви бачите причини розбіжності в їх позиціях?
2. Заповніть таблицю: „Реформи 60-70-х рр. XIX століття в Росії”.

| Назва реформи | Основні положення |
|---------------------------|--------------------------|
| 1.Селянська | |
| 2.Судебна | |
| 3.Земська | |
| 4.Міська | |
| 5.Військова | |
| 6.Реформи в галузі освіти | |

3. Проаналізуйте зміст Маніфесту і Положення про селян, що вийшли з кріпосної залежності (Политическая история России. Хрестоматия для вузов. – М., 1996. – С. 455-463). Що, на ваш погляд, в цих документах відповідало інтересам поміщиків, селян, держави?

4. Напишіть історичний нарис про післяреформену селянську общину, її організацію і функції, про те, як вона впливала на господарську діяльність, життя і свідомість селян.

5. Проаналізуйте, які факти мали вплив на внутрішньополітичний курс уряду Олександра II. Які основні етапи простежуються в його внутрішній політиці? Чим була викликана її непослідовність?

6. Сформулюйте і відобразіть в таблиці основні риси російських земств за наступною схемою:

- станово-виборний характер земств;
- органи земств;
- функції і повноваження земств;
- роль земств в суспільно-політичному житті країни.

7. Розкрийте роль Росії в становленні незалежності балканських народів.

8. „Диктатурою серця”, „оксамитовою диктатурою”, „політикою пухнастого хвоста і вовчої паці” назвали сучасники внутрішньо політичний курс М. Лоріс-Мелікова. Чому заходи, проведені за його ініціативою, отримали таку назву?

9. Складіть таблицю: „Основні течії в народництві 80-90-х рр. XIX століття”

| Ідейні течії | Лідери | Програма |
|--------------|--------|----------|
| Революційні | | |
| Ліберальні | | |

III. Теми рефератів

1. Альтернативи розвитку Росії в середині XIX століття.
2. Олександр II та його роль в перетворенні Росії.
3. Буржуазні реформи Олександра II в контексті загальноосвітнього розвитку.
4. Балканська політика Олександра II.
5. Земства та народна освіта і охорона здоров'я.
6. Національне питання в Росії в другій половині XIX століття.
7. Зміна соціальної структури населення Росії в 1855 – 1894 рр.
8. Теоретики російського лібералізму другої половини XIX століття.
9. Революційне народництво.
10. Титули, звання, чини і посади в Російській імперії.
11. Наука, культура і освіта в Росії в другій половині XIX століття.

Додаткова(спеціальна)література: 1, 10, 19, 21, 37, 39, 43, 44, 53, 56, 62, 72, 73, 91, 107

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ Й ВИМОГИ ЩОДО НАПИСАННЯ РЕФЕРАТУ З „ІСТОРІЇ СЛОВ'ЯНСЬКИХ НАРОДІВ”

Реферат (від лат. – *referre* – доповідати, повідомляти) – важливий вид самостійної роботи, одна з форм вивчення історії, що сприяє поглибленому засвоєнню проблем курсу, формуванню навичок науково-дослідної роботи студентів. Реферат виконується в письмовому виді. Він вимагає від студента теоретичного осмислення першоджерел, уміння застосовувати засвоєні знання в аналізі історичних подій минулого, одержання навичок роботи з літературою, грамотного викладу вивченої теми.

Робота з написання реферату складається з декількох етапів.

1. Вибір теми. Студентові надається право самостійно вибрати тему реферату з переліку, запропонованого викладачем. Головними факторами, що визначають вибір теми, є актуальність проблеми, особисті схильності студента з урахуванням його знань та інтересів, що виявилися в процесі навчання. Не рекомендується брати широку тему, тому що вона навряд чи може бути розкрита через обмеженість обсягу реферату (10-15 сторінок друкованого тексту).

2. Підбор джерел і літератури. До історичних джерел і літератури відносяться державні, урядові документи, збірники різних матеріалів, публікації в наукових періодичних виданнях, монографічна та мемуарна література.

3. Вивчення джерел і літератури. Роботу з науковою історичною літературою краще починати з основних, узагальнюючих праць, переходячи потім до монографічних досліджень. Особливу увагу треба звернути на нову літературу, що вийшла із друку після 1990 року.

Працюючи з історичною літературою, необхідно розглянути позиції кожного з обраних авторів. У випадку декількох точок зору потрібно вказати, яку з них розділяє студент. Якщо у автора реферату сформується своя позиція, то варто дати її обґрунтування.

4. Складання плану. У плані реферату визначаються структура й основний зміст. Він може бути простим і розгорнутим (з підпунктами). У план рекомендується включити не більше 3-4 питань.

5. Основний зміст реферату

У вступі необхідно розкрити актуальність, причини вибору даної теми, визначити мету й завдання реферату, дати короткий огляд використаних джерел і літератури.

Викладаючи текст головної частини реферативної роботи, треба дотримуватися плану, виділяти заголовками розділи. Необхідно переконливо розкрити історичні процеси й події, аргументуючи їх. Рекомендується уникати загальних положень, не підкріплених конкретними даними, описовості, захоплення фактологією. Заслужують схвалення роботи студентів, де використовуються цифровий аналіз, зіставлення даних і т.п. Не слід уникати постановки дискусійних питань.

Питання плану реферату повинні бути нерозривно зв'язані за змістом, мати строгу логічну послідовність.

Значну увагу варто приділити грамотності викладу тексту. Писати треба зрозуміло й логічно, чітко формулюючи висновки й узагальнення.

Реферат завершується висновком, у якому необхідно підвести підсумки міркувань, зробити основні висновки по темі. Вони повинні бути лаконічними й конкретними. Важливо показати зв'язок із сучасністю (якщо це можливо), викласти особисте відношення студента до проблеми. Список використаної літератури необхідно розмістити наприкінці реферату.

Виступаючи із рефератом на практичному занятті, краще розповідати, а не читати реферат. Для цього доцільно скласти розгорнутий план-конспект.

МЕТОДИЧНІ ПОРАДИ ЩОДО ВИКОНАННЯ ВПРАВ І ЗАВДАНЬ З КУРСУ „ІСТОРІЯ СЛОВ'ЯНСЬКИХ НАРОДІВ”

Завдання та вправи з „Історії слов'янських народів” орієнтовані на аналіз і узагальнення студентами основних положень рекомендованих джерел, навчальної та спеціальної літератури.

Завдання та вправи допомагають

- засвоїти основні історичні факти, поняття, дати, терміни тощо;

- оволодіти навичками історичного описання, розкриття причинно-наслідкових зв'язків подій, виявлення загальних тенденцій, спрямованості, визначення характеру подій;

- уміння здобувати знання з історичних джерел і застосовувати їх для вирішення пізнавальних завдань;

- уміння давати оцінку історичним явищам, обґрунтовувати своє відношення до історичних подій і їх учасників.

Для успішного виконання вправ і завдань з курсу „Історія слов'янських народів” студентів необхідно:

Уважно прочитати умови завдання й питання до нього.

Проаналізувати умови, дані в тексті й визначити, що вони дають для відповіді на питання.

Якщо в умові не вистачає будь-яких даних, згадати, що відомо по темі завдання, і подумати, що із цих знань може допомогти вирішенню.

Своє вирішення обов'язково обґрунтувати. Якщо з умови завдання можна зробити кілька висновків, кожний з них потрібно обґрунтувати. Перевірити, чи готові ви ясно й переконливо викласти докази.

Перевірити, чи є рішення відповіддю по суті завдання, чи повна відповідь на завдання, чи немає зайвого, що не відноситься до завдання.

Ще раз перевірити, чи немає в умові завдання даних, що суперечать вашому рішенню, чи всі дані ви врахували.

Перевірити, чи всі можливі висновки по суті питання зроблені й доведені.

ХРОНОЛОГІЯ ОСНОВНИХ ПОДІЙ РОСІЙСЬКОЇ ІСТОРІЇ ХVIII-XIX СТОЛІТЬ.

| | |
|--------------------------------------|--|
| 1672-1682-1689-1696-1721-1725 | Петро I – роки життя і правління |
| 1697-1698 | Велике посольство до Європи |
| 1698 | Третій стрілецький бунт |
| 1699 | Укладення Північного союзу проти Швеції |
| 1699 | Початок введення рекрутської системи. |
| 1700 | Заснування Петром I гвардії |
| 1700, липень | Мирний договір Росії з Туреччиною (Константинопольський) |
| 1700-1721 | Північна війна |
| 1700, листопад | Поразка під Нарвою |
| 1703, 16 травня | Закладена Петропавлівська фортеця. Заснування Петербургу |
| 1708, вересень | Битва під Лісною |
| 1709, 27 червня | Полтавська перемога |
| 1714, червень | Перемога рос. флоту при Гангуті |
| 1720, червень | Перемога рос. флоту при Гренгамі |
| 1721, 30 серпня | Ништадський мир із Швецією |
| 1699, грудень | Введення нового літочислення |
| 1702 | Перша друкована газета „Ведомости” |
| 1701 | Навігаційна школа в Москві |
| 1708 | Введення цивільного шрифту |
| 1707-1708 | Повстання на Дону під проводом К. Булавіна |
| 1708 | Губернська реформа |
| 1711 | Створення Сенату |
| 1711 | Прутський похід |
| 1714 | Циферні школи |
| 1714 | Указ „О єдинонаследии” |
| 1715 | Створення Морської Академії в Санкт-Петербурзі |
| 1716, 1720 | Військовий, Морський статuti |
| 1719 | Створення Кунскамери – першого російського музею |
| 1711-1765 | М.В. Ломоносов |

| | |
|-----------------------|---|
| 1718 | Створення колегій. |
| 1718-1724 | Введення подушного податку. |
| 1721 | Ств. Синоду. Ліквідація патріаршества. |
| 1722 | Табель про ранги |
| 1722 | Наказ „Про престолонаслідування” |
| 1721 | Петро I- імператор. Офіційне оформлення абсолютизму |
| 1724 | Указ про створення Академії Наук |
| 1724 | Митний статут |
| 1718 | Справа царевича Олексія |
| 1725, 28 січня | Смерть Петра I |
| 1725-1727 | Царювання Катерини I |
| 1726-1730 | Верховна таємна рада |
| 1727-1730 | Царювання Петра II Олексійовича |
| 1727 | Опала і заслання Меншикова |
| 1730-1740 | Імператриця Анна Іоанівна. Біронівщина |
| 1730-1800 | О.В.Суворов |
| 1731 | Створення Шляхетського корпусу |
| 1735-1739 | Російсько-турецька війна. Белградський мир |
| 1740-1741 | Царювання Івана УІ Антоновича |
| 1741-1761 | Царювання Єлизавети I Петрівни |
| 1754 | Відміна внутрішньої митниці |
| 1755 | Ств. Московського університету |
| 1756-1762 | Семилітня війна |
| 1760, вересень | Взяття Берліну російськими військами |
| 1761-1762 | Петро III |
| 1762, червень | Двірцевий переворот. Сходження на престол Катерини II |
| 1764 | Секуляризація церковних земель |
| 1765 | Наказ про право поміщиків засилати кріпосних селян на каторгу |
| 1767 | Наказ про заборону подання селянами скарг на поміщика |
| 1767-1768 | „Уложенна комісія” |
| 1768-1774 | I Російсько-турецька війна 2-ої половини XVIII століття |
| 1783-1784 | Побудова військового порту і фортеці Севастополь |

| | |
|------------------------------|---|
| 1787-1791 | II російсько-турецька війна 2-ої половини XVIII століття |
| 1790, 11 грудня | Штурм і взяття Суворовим фортеці Ізмаїл |
| 1797, 5 квітня | Закон „Про престолонаслідування” Павла I |
| 1791 | Яський мир |
| 1792, 1793, 1795 | Три поділи Польщі |
| 1773-1775 | Селянська війна під проводом О.І. Пугачова |
| 1775 | Губернська реформа |
| 1775 | Знищення Запорозької Січі і вольностей донського козацтва |
| 1783 | Ліквідація Кримського Ханства |
| 1783 | Наказ про закріпачення селян на Україні |
| 1785 | „Жалованная грамота” дворянству |
| 1793-1796 | I антифранцузька коаліція за участю Росії |
| 1790 | Вихід у світ книги О.М. Радіщева „Подорож з Петербурга до Москви” |
| 1798-1801 | II антифранцузька коаліція |
| 1805-1807 | III, IV антифранцузька коаліція |
| 1796-1801, 11 березня | Царювання Павла I |
| 1797 | Маніфест „Про трьохденну панщину” |
| 1801-1825 | Царювання Олександра I |
| 1802 | Встановлення міністерств в Росії |
| 1803 | Наказ „О вольних хлебопашцах” |
| 1812, 7 жовтня | Відхід Наполеона з Москви |
| 1812, 12 жовтня | Битва під Малоюрославцем |
| 1812, 16-17 жовтня | Переправа французької армії через Березину |
| 1807 | Тильзіцький мир. Присднання до континентальної блокади Англії |
| 1808-1809 | Російсько-шведська війна. Приєднання Фінляндії до Росії |
| 1810 | Створення Державної Ради |
| 1812, 12 червня | Початок Вітчизняної війни 1812 р. |
| 1812, 22 липня | Об’єднання I і II російських армій під Смоленськом |
| 1812, 8 серпня | Призначення Кутузова головнокомандуючим |
| 1812, 26 серпня | Бородинська битва |

| | |
|--|--|
| 1812, 1 вересня | Нарада в с. Філях |
| 1804-1813 | Російсько-іранська війна. Приєднання Пн. Азербайджану і Дегестану до Росії |
| 25.12.1812 | Царський Маніфест про закінчення Вітчизняної війни |
| 1813-1814 | Закордонні походи рос. армії: війна Росії в союзі з Англією, Австрією, Прусією проти Наполеона |
| 1813, 16 квітня | Смерть Кутузова |
| 1813, 4-7 жовтня | Битва під Лейпцигом („битва народів”) |
| 1814, 18 березня | Битва під Парижем. Вступ союзників в Париж |
| 1814-1815 | Віденський конгрес |
| 1815, 14 вересня | Ств. Священного союзу |
| 1815, листопад | Олександр I дав конституцію Царству Польському |
| 1816 | Поч. організації військових поселень |
| 1819 | Повстання в Чугуєвському військовому поселенні |
| 1815-1825 | Аракчєєвщина |
| 1816-1818 | „Союз порятунку декабристів” |
| 1817-1864 | Кавказька війна |
| 1818-1821 | „Союз благоденства” декабристів |
| 1819-1821 | Навколосвітнє плавання Ф. Белінгаузена і М. Лазарєва |
| 1820, жовтень | Повстання Семенівського полку |
| 1821-1825 | Південне товариство декабристів |
| 1822-1825 | Північне товариство декабристів |
| 1823 | Створення „Товариства об’єднаних слов’ян” |
| 1825, 14 грудня | Повстання декабристів в Петербурзі |
| 1825, 29 грудня 1826, 3 січня | Повстання Чернігівського полку в Україні |
| 1825-1855 | Царювання Миколи I |
| 1826 | Ств. III Відділення канцелярії Його Величності |
| 1826, 13 липня | Страта декабристів |
| 1828-1910 | Лев Толстой |
| 1830-1831 | Холерні бунти |

| | |
|---------------------------|--|
| 1830-1831 | Повстання в Польщі |
| 1833 | Звід законів Російської імперії |
| 1837 | Перша пасажирська залізниця Петербург-Павловськ- Царське Село |
| 1839 | Створення Пулковської астрономічної обсерваторії |
| 1841-1911 | В.Й.Ключевський - російський історик |
| 1845-1849 | Гурток М.Буташевича-Петрашевського |
| 1851 | Відкрито залізницю Петербург - Москва |
| 1845 | Закон про майоратах |
| 1849 | Придушення царизмом революції в Угорщині |
| 1850 | Перша сільськогосподарська всеросійська виставка (в Петербурзі) |
| 1853 | Заснування О.Герценим „Вольної руської друкарні” в Лондоні |
| 1853-1856 | Кримська війна |
| 1853, 18 листопада | Синопська битва |
| 1854, вересень - | Облога Севастополя |
| 1855, серпень | |
| 1856, березень | Паризький мирний договір |
| 1855-1881 | царювання Олександра II |
| 1857 | Відкриття Головного комітету по селянській справі |
| 1857 | Відміна військових поселень |
| 1856 | Відкриття Третьяковської галереї |
| 1855 | Київська козаччина |
| 1856 | Похід в Таврію за волею |
| 1861, 19 лютого | Маніфест про відміну кріпостного права |
| 1862-1911 | П.А.Століпін |
| 1864 | Судова реформа |
| 1864 | Земська реформа |
| 1860-70 рр. | Реформування в галузі освіти |
| 1864-1884 | Приєднання до Росії Середньої Азії |
| 1865 | Цензурний статут |
| 1866 | Замах Д. Каракозова на Олександра II, початок тактики індивідуального терору |

| | |
|-------------------------|--|
| 1867 | Російсько-американський договір про продаж Аляски |
| 1870 | Міська реформа |
| 1872 | Створення „Союзу трьох імператорів” |
| 1874 | „Ходіння в народ” революціонерів-народників |
| 1874 | Військова реформа |
| 1875 | Утворення „Південноросійського союзу робітників” в Одесі |
| 1876-1879 | Народницька організація „Земля і воля” |
| 1877-1878, лютий | Російсько-турецька війна Сан-Стефанський мир з Туреччиною |
| 1878, липень | Берлінський конгрес |
| 1878-1880 | „Північний союз російських робітників” в Петербурзі |
| 1879, серпень | Розкол „Землі і волі” на „Народну волю” і „Чорний переділ” |
| 1881, 1 березня | Вбивство Олександра II народовольцями |
| 1881-1894 | Царювання Олександра III |
| 1881 | Указ про обов’язковий викуп селянських наділів |
| 1883 | Створення групи „Звільнення праці” Г.В.Плеханова в Женеві |
| 1885 | Морозовський страйк |
| 1894-1917 | Царювання Миколи II |
| 1895 | Заснування „Союзу боротьби за визволення робітничого класу” |
| 1895 | Винахід радіо О.С.Поповим |
| 1897 | I всеросійський перепис населення |
| 1898 | I з’їзд РСДРП в Мінську |
| 1897 | Грошова реформа; введення золотої валюти |

КОНТРОЛЬНІ ПИТАННЯ З КУРСУ

1. Проаналізуйте внутрішнє і зовнішнє становище Росії напередодні петровських перетворень .

2. Охарактеризуйте Велике посольство та його роль в формуванні ідеології реформ Петра I.

3. Проаналізуйте державні та адміністративні реформи Петра I.

4. Чому петровські реформи в галузі культури та побуту можна назвати „революцією“?

5. Складіть історичний портрет Петра I, спираючись на роботи дореволюційних та сучасних істориків.

6. Охарактеризуйте соціально-економічні перетворення I-ої чверті ХУІІІ ст.

7. Розкрийте еволюцію зовнішньої політики Петра I: від вирішення національних завдань до вирішення завдань імперських.

8. Проаналізуйте проблему спадкоємності курсу реформ в Росії в постпетровський період. В чому ви бачите причини посилення суб'єктивного фактору ?

9. Охарактеризуйте період „палацових” переворотів в Росії. Що сприяло посиленню позицій аристократії і гвардії ?

10.Визначте альтернативу 1730 року. Охарактеризуйте внутрішню та зовнішню політику Росії в період правління Анни Іванівни. Розкрийте зміст поняття „біронівщина”.

11. Як ви оцінюєте економічну політику наступників Петра I (1725-1761 рр.). Чи мала вона спільні риси з петровським періодом?

12.Чи можна назвати Єлизавету Петрівну спадкоємицею Петра I в державній справі? Обґрунтуйте свою відповідь та підтвердіть історичними факторами.

13.Якою була зовнішня політика Росії в 1725-1762 рр.? Проаналізуйте її напрямки, успіхи, невдачі.

14.Як ви розумієте зміст виразу Н.Ейдельмана „Реформи зверху”? Чи бувають „Реформи знизу”? Проілюструйте свою відповідь прикладами російської історії ХУІІІ-ХІХ ст..

15.Яке місце займає в російській історії період правління Петра III? Визначте завдання та проаналізуйте зміст реформ цього періоду.

16.Як ви розумієте вираз „освічений абсолютизм”? До якого періоду російської історії можна його віднести ?

17. Про який період і чому говорять як про „золотий вік російського дворянства”? Підтвердіть свою думку історичними фактами.

18. Що є спільного і в чому розбіжність внутрішньої політики Катерини II до і після селянської війни 1773-1775 рр.? Чи можна говорити про принципову зміну внутрішньополітичного курсу держави?

19. Охарактеризуйте розвиток російської культури ХУІІІ ст. (після 1725 р.). Проаналізуйте вплив найважливіших внутрішніх та зовнішніх факторів на її розвиток.

20. Охарактеризуйте зовнішню політику Росії в ХУІІІ ст. Визначте її основну концепцію, напрямки, підсумки та наслідки.

21. Росія і Велика французька революція: проблема взаємовідносин і взаємовпливу.

22. Розкрийте характер, основні події і наслідки зовнішньої політики Росії в західному напрямку в II пол. ХУІІІ ст..

23. Розкрийте характер, основні події і наслідки зовнішньої політики Росії у південному напрямку в II пол. ХУІІІ ст..

24. Зробіть порівняльний аналіз внутрішньої політики Катерини II і Павла I. Чи справедливо період Павла I називають „неосвіченим абсолютизмом”?

25. Проаналізуйте зовнішню політику Павла I - традиції і новації.

26. В чому ви бачите непослідовність та суперечливість реформаторських пошуків та починань Олександра I в перший період його правління? Проаналізуйте причини невдач його реформ.

27. Розкрийте участь Росії в антифранцузьких коаліціях на початку ХІХ ст. Охарактеризуйте Тільзіцький мир та його вплив на внутрішнє та зовнішнє становище Російської держави.

28. Складіть історичний портрет М.М. Сперанського та проаналізуйте його проект реформування держави.

29. Порівняйте стан підготовки до війни Росії і Франції на початку ХІХ ст.: співвідношення сил, плани воєнних кампаній.

30. Проаналізуйте основні військові дії першого періоду Вітчизняної війни 1812 р. (від Немана до Бородини).

31. Аргументуйте чому Бородинська битва була вирішальною подією війни 1812 р. Розкрийте її підготовку, хід та наслідки.

32. Охарактеризуйте основні події Вітчизняної війни 1812 р.

після Бородинської битви. Розкрийте роль народних мас в розгромі ворога.

33. Яке значення для внутрішнього та зовнішнього становища Росії мали закордонні походи російської армії в 1813 – 1814 рр.?

34. Складіть історичний портрет одного з видатних військових діячів Вітчизняної війни 1812 року.

35. Проаналізуйте основні рішення Віденського конгресу та розкрийте їх значення в долі народів Центральної та Східної Європи.

36. Який характер мала внутрішня та зовнішня політика російського самодержавства після закінчення війни 1812 р.? Проаналізуйте таке явище як „аракчєєвщина”.

37. Проаналізуйте витоки декабристського руху в Росії.

38. Складіть історичний портрет одного з керівників декабристського руху.

39. Охарактеризуйте перші таємні організації декабристів. Зробіть порівняльний аналіз їх програм.

40. Яке місце займає в історії декабристського руху Південне товариство? Проаналізуйте його програму, практичну діяльність.

41. Зробіть порівняльний аналіз „Руської правди” П. Пестеля та „Конституції” М. Муравйова.

42. Охарактеризуйте причини створення, програмні документи і практичну діяльність Товариства об’єднаних слов’ян. Що є спільного і в чому розбіжність між ним і Південним товариством?

43. Розкрийте підготовку декабристів до практичних революційних дій та проаналізуйте хід їх виступів на Сенатській площі в Петербурзі та на Україні.

44. Проаналізуйте причини поразки декабристів. Розкажіть про суд та розправу над декабристами. В чому, на ваш погляд, полягає історичне значення декабристського руху?

45. Чому деякі історики називають правління Миколи I періодом „консервативної модернізації” країни, а інші – „періодом криз і реакції”. Хто з них, на ваш погляд, правий і чому?

46. Перерахуйте і проаналізуйте ідейні течії і суспільні рухи 30-50-х років XIX ст.

47. Що є, на ваш погляд, спільним і які принципові розбіжності у поглядах слов’янофілів і західників.

48. Проаналізуйте причини посилення революційного напрямку в суспільному русі Росії в другій чверті XIX ст..

49. Визначте характер і охарактеризуйте основні риси соціально-економічного розвитку Росії в 30-50-ті рр. XIX ст..

50. Як ви розумієте вираз „Царизм - жандарм Європи”. Обґрунтуйте і підтвердіть історичними фактами яким було ставлення російського царизму до європейського революційного руху в другій чверті XIX ст..

51. Визначте основні завдання і напрямки зовнішньої політики Росії в другій чверті і в середині XIX ст.. Який вплив на зовнішнє та внутрішнє становище країни мала Кримська війна ?

52. Розкрийте основні досягнення російської культури в першій половині XIX ст..

53. Проаналізуйте об'єктивні та суб'єктивні передумови буржуазних реформ 60-70-х рр. XIX ст.

54. Проаналізуйте характер, зміст та наслідки буржуазних реформ 60-70-х рр. XIX століття. Як, на вашу думку, реформи прискорили чи відстрочили падіння самодержавства в Росії ?

55. Охарактеризуйте розвиток капіталізму в промисловості та сільському господарстві Росії в пореформений час. Які особливості мав цей процес ?

56. В чому, на ваш погляд, були причини незадоволення реформою 1861 року поміщиків, селян, представників ліберального та еволюційного таборів .

57. Які чинники зумовили радикалізацію революційного руху в пореформеній Росії ? Проаналізуйте витоки народницької ідеології та основні напрями революційного народництва.

58. Охарактеризуйте практичну діяльність народників 70--початку 80-х рр., програми революційних організацій.

59. Чим були викликані контрреформи Олександра III? Проаналізуйте їх характер та наслідки.

60. Охарактеризуйте основні напрямки суспільно-політичного руху в Росії в 80-90-ті роки ХХІ ст.. Навколо яких проблем почалася політична боротьба в кінці XIX ст.?

61. Які нові тенденції з'явилися в зовнішній політиці Росії в кінці XIX ст.. Обґрунтуйте свої висновки історичними фактами.

62. Росія і світ напередодні ХХ ст.

ШКАЛА ОЦІНЮВАННЯ ЗНАНЬ

| Рейтинговий показчик | Оцінка в національній шкалі | | Оцінка ECTS |
|----------------------|-----------------------------|------------------|---|
| 90 – 100 | ЗАРАХОВАНО | Відмінно (5) | A (відмінно) |
| 80 – 89 | | Добре (4) | B (добре) |
| 70 – 79 | | | C (добре) |
| 60 – 69 | | Задовільно (3) | D (задовільно) |
| 50 – 59 | | | E (задовільно) |
| 31 – 49 | НЕ ЗАРАХОВАНО | Незадовільно (2) | FX (незадовільно) з можливістю повторного складання |
| 1 – 30 | | | F (незадовільно) з обов'язковим повторним вивченням |

Максимальний рейтинг студента протягом семестру складає 100 балів. Дисципліна може бути зарахована, якщо студент отримав 50 і більше балів. Студент може бути звільнений від підсумкового екзамену з оцінкою „задовільно” – при 50 – 69 набраних балах, „добре” – при 70 – 89 балах, „відмінно” – при 90 – 100 балах.

Кожен з тематичних модулів передбачає такі форми контролю:

- поточний контроль;
- підсумкову контрольну роботу або тестування;
- контроль за науково-пошуковою роботою;
- контроль за самостійною роботою.

СТРУКТУРА КРЕДИТНО-МОДУЛЬНОГО ОЦІНЮВАННЯ

| Тема заняття | Відвідування лекцій | Відвідування семінарських занять | Відповіді на теоретичні питання | Доповнення відповіді | Участь у дискусіях на семінарських заняттях | Виконання завдань для самостійної роботи | Підсумкова контрольна робота або тестування | Науково-пошукова робота | Заохочувальні бали |
|-------------------------|---------------------|----------------------------------|---------------------------------|----------------------|---|--|---|-------------------------|--------------------|
| Тема 1 | 0,5 | | | | | | | | |
| Тема 2 | 0,5 | 0,5 | 1,5 | 0,5 | 1,0 | | | | |
| Тема 3 | 0,5 | 0,5 | 1,5 | 0,5 | 1,0 | | | | |
| Тема 4 | 0,5 | | | | | | | | |
| Тема 5 | 0,5 | | | | | | | | |
| Тема 6 | 0,5 | 0,5 | 1,5 | 0,5 | 1,0 | | | | |
| Тема 7 | 0,5 | | | | | | | | |
| Тема 8 | 1,0 | 0,5 | 1,5 | 0,5 | 1,0 | | | | |
| Тема 9 | 0,5 | | | | | | | | |
| Тема 10 | 0,5 | 0,5 | 1,5 | 0,5 | 1,0 | | | | |
| Тема 11 | 0,5 | 0,5 | 1,5 | 0,5 | 1,0 | | | | |
| Тема 12 | 0,5 | | | | | | | | |
| Всього модуль I | 7,5 | 3,0 | 9,0 | 3,0 | 6,0 | 5,0 | 5,0 | | 5,0 |
| | 38,5 балів | | | | | | | | |
| Тема 13 | 0,5 | 0,5 | 1,5 | 0,5 | 1,0 | | | | |
| Тема 14 | 0,5 | | | | | | | | |
| Тема 15 | 0,5 | 0,5 | 1,5 | 0,5 | 1,0 | | | | |
| Тема 16 | 0,5 | | | | | | | | |
| Тема 17 | 0,5 | 0,5 | 1,5 | 0,5 | 1,0 | | | | |
| Тема 18 | 1,0 | 1,0 | 3,0 | 1,0 | 2,5 | | | | |
| Тема 19 | 0,5 | 0,5 | 1,5 | 0,5 | 1,0 | | | | |
| Тема 20 | 0,5 | | | | | | | | |
| Тема 21 | 0,5 | | | | | | | | |
| Всього модуль II | 5,0 | 3,0 | 10,0 | 3,0 | 6,0 | 5,0 | 5,0 | | 5,0 |
| | 37,0 балів | | | | | | | | |

| | | | | | | | | | |
|------------------------------|-------------------|------------|-------------|------------|-------------|-------------|-------------|-----------|------------|
| Тема 22 | 0,5 | | | | | | | | |
| Тема 23 | 0,5 | 0,5 | 1,5 | 0,5 | 1,0 | | | | |
| Тема 24 | 0,5 | | | | | | | | |
| Тема 25 | 0,5 | 0,5 | 1,5 | 0,5 | 1,0 | | | | |
| Тема 26 | 0,5 | | | | | | | | |
| Тема 27 | 0,5 | 0,5 | 1,5 | 0,5 | 1,0 | | | | |
| Тема 28 | 0,5 | | | | | | | | |
| Тема 29 | 0,5 | | | | | | | | |
| Всього модуль III | 4,0 | 1,5 | 4,5 | 1,5 | 3,0 | 5,0 | 5,0 | | 5,0 |
| | 24,5 балів | | | | | | | | |
| Всього за три модулі: | 15,5 | 6,0 | 18,0 | 6,0 | 12,0 | 15,0 | 15,0 | 10 | 2,5 |
| | 100 БАЛІВ | | | | | | | | |

МЕТОДИ НАВЧАННЯ: лекції; науково-дослідна робота, розв'язування творчих завдань, робота в інформаційній мережі Інтернет; моделювання, складання графічних схем, таблиць.

МЕТОДИ ОЦІНЮВАННЯ: поточний контроль; оцінка за індивідуальне навчально-дослідне завдання; підсумкова контрольна робота, тестування.

МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ: опорні конспекти лекцій; інтерактивний комплекс навчально-методичного забезпечення дисципліни (ІКНМЗД); нормативні документи; ілюстративні матеріали у вигляді таблиць, тести.

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Навчальна література

1. Геллер М.Я. История Российской империи: В 3 томах.– М. 1997.
2. Гумилев Л.Н. От Руси до России: Очерки этнической истории /. – М., 2002.
3. Историография истории России до 1917 года: Учебник для студ. высш. учеб. заведений: В 2 т. Т.2 / М.Ю.Лачаева, Н.М. Рогожин, Г.Р.Наумова; Под ред. М.Ю. Лачаевой. – М, 2004.
4. История отечества с древнейших времен до конца XX века: [Учеб. пособие]: В 2 ч. Ч.1. Восточные славяне. Древняя Русь. Московское государство. Россия до XX в. / Р.А.Арсланов, В.В.Блохин, В.Г.Джангирян и др. – М., 2002.
5. Полещук Т. Історія Росії XIX – початку XX століття. – Львів, 2008.
6. История России (IX – XX вв.) : Учеб. пособие для студ. высш. учеб. заведений, обуч. по гуманит. спец. / Редкол.: А.В.Венков, С.А.Кислицын, Н.А.Мининков и др.; Отв. ред. Я.А.Перехов. – М.,2000.
7. История России: Учеб. для вузов / А.С.Орлов, В.А.Георгиев, Н.Г.Георгиева, Т.А.Сивохина; МГУ им. М.В.Ломоносова, истор. фак. – 2-е изд., перераб. и доп. – М., 2003.
8. История России с древнейших времен до 1861 года/Под ред. Н.И. Павленко. - М., 1996.
9. История России: XIX век : Учеб. для студ. вузов: В 2 ч. Ч.2 / Н.А.Проскуракова, Л.М.Ляшенко, А.В.Клименко и др.; Под ред. В.Г.Тюгавкина. – М.: ВЛАДОС, 2001.
- 10.Історія України та її державності: Навч. посіб. для студ. і викладачів вищ. навч. закладів / І.Є.Дещинський, І.О.Гаврилів, Р.Д.Зінкевич та ін./ К.,2003.
- 11.Кармазин Н.М. История государства Российского. В 12-ти томах. – М., 1989-1992.
- 12.Ключевский В.О. Сочинения в 9-ти томах.– М., 1987-1989.
- 13.Костомаров Н.М. Русская история в жизнеописаниях её главнейших деятелей. В 3-х томах. – М., 1990-1992.
- 14.Маркова А.Н. История России: Учеб. пособие для высш. учеб. Заведений. – М., 2001. – 408 с.

15.Мунчаев Ш.М. История России: Учеб. для студ. высш. учеб. заведений. – М., 2005.

16.Основы курса истории России: [Учеб. пособие] / А.С.Орлов, В.А.Георгиев, А.Ю.Полунов, Ю.Я.Терещенко; Моск. гос. ун-т им. М.В.Ломоносова. Ист. ф-т. – М., 2000.

17.Платонов С.Ф. Полный курс лекций по русской истории / С.Ф.Платонов. – Ростов - на-Дону, 2000. – 572 с.

18.Политическая история России : Хрестоматия для вузов / Сост.: В.И.Коваленко, А.Н.Медушевский, Е.Н.Мошечков. – М. : Аспект Пресс, 1996. – 623 с.

19.Российское законодательство X-XX веков. В 10- томах. – М., 1985-1990.

20. Русская история с древнейших времен до наших дней: Учеб. пособие для студ. высш. учеб. завед. / А.Ю.Дворниченко, Е.В.Ильин, Ю.В.Кривошеев, Ю.В.Тот. – 3-е изд., стер. – СПб.: Лань, 1999. – 442 с.

21.Соловьёв С.М. История России с древнейших времен. В 18-ти книгах. М., 1988-1992.

22.Троицкий Н.А. Россия в XIX веке: Курс лекций: Учеб. пособие для студ. вузов, обуч. по напр. и спец. "История" / Н.А.Троицкий. – М.: Высш. шк., 1997. – 431 с.

23. Хрестоматия по истории России с древнейших времен до наших дней : Учеб. пособие / А.С.Орлов, В.А.Георгиев, Н.Г.Георгиева, Т.А.Сивохина; МГУ им. М.В.Ломоносова, истор. ф-т. – М., 1999.

24.Шмурло Е.Ф. Курс русской истории : Учеб. пособие для студ. высш. и сред. спец. учеб. заведений. Т.1.-4 – 2-е изд., испр. – СПб, 1999. (Б-ка русской педагогики).

Довідникова література

1. Великие государственные деятели России: Учеб. пособие для вузов и школ / Гос. комитет РФ по высш. образованию. Моск. пед. гос. ун-т; Под ред. А.Ф. Киселева. – М.: ВЛАДОС, 1996. – 461 с.
2. Валькова В.Г. Правители России / В.Г.Валькова, О.А.Валькова. – М.: Рольф, 1999. 141. Велидова, Е.А. Памятные даты России / Е.А.Велидова, Т.А.Коршунова. – М. Айрис Пресс: Рольф, 1999. – 544 с. – (Энциклопедии).
3. Данилов А.А. История России IX-XIX вв. Справочные материалы. – М., 1998.
4. Исторична наука: термінологічний і понятійний довідник. – К., 2002.
5. Мир русской истории : Энциклопед. справочник / [Сост.]: А.В.Агрошенков, Н.М.Блинов, В.П.Бякина и др.; Рос. таможенная акад. СПб. филиал им. В.Б.Бобкова. – М.: Вече, 1999. – 607 с. – (Энциклопедии. Справочники. Неумирающие книги).
6. Энциклопедия русской истории / Сост.: Н.А.Бенедиктова, Н.Е.Бенедиктова, Е.Н.Базурина. – М.: ЭКСМО-Пресс, 2000. – 638 с.
7. Велидова Е.А. Памятные даты России / Е.А.Велидова, Т.А.Коршунова. – М.: Айрис пресс: Рольф, 1999. – 544 с. – (Энциклопедии).
8. Лубченков Ю.Н. Русские полководцы.– М.: Белый город, 2002. – 48 с.: ил. – (История России).

Спеціальна (додаткова) література

1. Аникин А. В. Путь исканий // Социально-экономические идеи в России до марксизма. – М., 1990.
2. Анисимов Е. В Россия без Петра. – Спб., 1994.
3. Анисимов Е. В. Время Петровских реформ. – Л., 1989.
4. Анисимов Е. В. Податная реформа Петра I. – Л., 1982.
5. Анисимов Е. В. Россия в середине XVIII в. Борьба за наследие Петра. – М., 1986.
6. Анисимов Е. В. Я. В Женщины на российском престоле.– СПб., 1988.
7. Анисимов Е. В., Эйдельман Н. Я. В борьбе за власть // Страницы политической истории России XVIII в. – М., 1988.
8. Анисимов Е.В., Каменский А. Б. Россия в XVIII - первой половине XIX вв. – М., 1994.
9. Антонов В. Ф. Книга для чтения по истории СССР с древнейших времен до конца XVIII в. – М., 1988.
10. Антонов В.Ф. Революционное народничество. – М., 1965.
11. Безвременье и временщики // Воспоминания об "эпохе дворцовых переворотов" (1720-1760-е гг.). – Л., 1991.
12. Бескровный Л.Г. Русское военное искусство XIX в. – М., 1974.
13. Беспятовых Ю.Н. Петербург Петра I в иностранных описаниях. – Л., 1991.
14. Богданов Л. П. Русская армия в 1812 году. – М., 1979
15. Брикнер А, Г. История Екатерины II. – М., 1991. – Т. 1-2.
16. Брюханов В.А. Заговор графа Милорадовича. – Москва, 2004.
17. Буганов В. И. Крестьянские войны в России в XVII- XVIII вв. – М., 1976.
18. Буганов В. И. Петр Великий и его время. – М., 1989.
19. Будницкий О.В. Терроризм в российском освободительном движении: идеология, этика, психология: (вторая половина XIX- нач. XX в.) / О.В.Будницкий. – М.: РОССПЭН, 2000. – 400 с.
20. Великие духовные пастыри России: Учеб. пособие для студ. вузов и учащихся общеобразоват. учреждений / А.Ф.Киселев, А.Г.Кузьмин, Г.А.Артамонов и др.; Под ред. А.Ф.Киселева. – М.: ВЛАДОС, 1999. – 495 с.
21. Великие реформы в России. 1856-1874. – М., 1992.

22. Валлотон А. Александр I. – М., 1991.
23. Герои и битвы. Общеизвестная военно-историческая хрестоматия. – М., 1995..
24. Гордин Я. А. Мятёж реформаторов. – Л., 1989.
25. Гречишкин С.С., Луковская Д.И., Морозов В.И. Михаил Михайлович Сперанский // Социально-экономические идеи в России до марксизма. – М., 1990.
26. Гречишкин С.С., Луковская Д.И., Морозов В.И. Михаил Михайлович Сперанский (материалы к научной биографии). – С.-Пб. 2000 г.
27. Громыко М. М. Мир русской деревни. – М., 1991.
28. Де Кюстин А. Николаевская Россия. – М., 1990.
29. Декабристы: Биографический справочник. – М., 1988.
30. Дженкинс М. Аракчеев.: Реформатор-реакционер / М.Дженкинс; Пер. с англ. И.А. Анатольева. – М.: Центрполиграф, 2004. – 271 с.
31. Долгоруков П. Петербургские очерки. – М., 1992.
32. Екатерина Вторая // Записки Екатерины Второй. – М., 1989.
33. Жизнь императоров и их фаворитов. – М., 1992.
34. Жилин П.А. Кутузов. – М., 1978.
35. Жилин П.А. Отечественная война 1812 года. — М., 1988. С. 148-179; 392-397.
36. Западные окраины российской империи. – М., 2006.
37. Зайончковский П.А. Отмена крепостного права в России. – М., 1968.
38. Записки императрицы Екатерины II. – М., 1990.
39. Захарова Л. Г. Самодержавие и отмена крепостного права в России. 1856-1861. – М., 1984.
40. Злоин А.И. Полтавская битва. – М., 1988.
41. Золотарев В.А., Межевич М.Н., Скородумов Д.Е. Во славу Отечества Российского. (Развитие военной мысли и военного искусства в России во второй половине XVIII века.). – М., 1984.
42. Золотой век Екатерины Великой : Воспоминания / Изд. подгот.: В.М.Боковой, Н.И.Цимбаевым; Редкол.: В.Л.Янин, Л.Г.Андреев, Я.Н.Засурский и др. – М.: Изд-во МГУ, 1996. – 330с. – (Университетская б-ка).
43. Ильин В. В., Панарин А. С., Ахиезер А. С. Реформы и контрреформы в России. – М., 1996.

44. История внешней политики России : Вторая половина XIX века: (От Парижского мира 1856 г. до русско-французского союза) / РАН. Ин-т рос. истории; Редкол.: А.В.Игнатъев, Н.С.Киняпина, Ю.Ф.Субботин, В.М.Хевролина. – М.: Международ. отношения, 1999. – 383 с.: ил

45. История внешней политики России : Первая половина XIX века: (От войн России против Наполеона до Парижского мира 1856 г.) / РАН. Ин-т рос. истории; Редкол.: О.В.Орлик, В.Н.Виноградов, А.В.Игнатъев, В.Н.Пономарев. – М.: Международ. отношения, 1999. – 447 с.

46. История Северной войны. 1700-1721. / Отв. ред. И.И.Ростунов. – М., 1987.

47. Каменский А. Б. Под сению Ехатерины // Вторая половина XVIII в. – СПб., 1992.

48. Князьков С. Очерки из истории Петра Великого и его времени. – М., 1990.

49. Краснобаев Б. И. Очерки русской культуры XVIII в. – М., 1987.

50. Кротов П.А. Гангутская баталия 1714 года. – СПб., 1996.

51. Левандовский А. А. Время Грановского // У истоков формирования русской интеллигенции. – М., 1990.

52. Леонтович В. В. История либерализма в России. 1762-1914 гг. – М., 1995.

53. Литвак Б. Г. Переворот 1861 года в России // Почему не реализовалась реформаторская альтернатива. – М., 1991.

54. Ломоносов М. В. Избранные произведения. – М., 1980.

55. Лотман Ю. М. Беседы о русской культуре. Быт и традиции русского дворянства (XVIII - начало XIX в.). – М., 1994.

56. Ляшенко Л. М. Революционные народники. – М., 1989.

57. Мавродин В. В. Классовая борьба и общественно-политическая мысль в России в XVIII в. (1773-1790-е гг.). – М., 1975.

58. Мироненко С. В. Самодержавие и реформы // Политическая борьба в России в начале XIX века. – М., 1989.

59. Мироненко С. В. Страницы тайной истории самодержавия // Политическая история России первой половины XIX столетия. – М., 1990.

60. Молчанов Н. Н. Дипломатия Петра Первого. – М., 1984.

61. Наполеон I. Воспоминания и военно-исторические произведения. – СПб., 1994.

62. Николаев В. Александр II: Человек на Престоле // Историческая биография. – М., 1986.
63. Олейников Д. И. Классическое российское западничество. – М., 1996.
64. Ольденбург С.С. Царствование императора Николая II / С.С.Ольденбург. – Ростов-н/Д. : Феникс, 1998. – 575 с. – (След в истории).
65. Отечественная артиллерия. 600 лет / Г.Т. Хорошилов, Р.Б. Брагинский, А.И. Матвеев и др. – М., 1986.
66. Павленко Н. И. Александр Данилович Меншиков. – М., 1981.
67. Павленко Н. И. Петр Великий. – М., 1990.
68. Павленко Н. И. Полудержавный властелин. – М., 1989.
69. Павленко Н. И. Птенцы гнезда Петрова. – М., 1988.
70. Песков А. Павел I. – М., 2000.
71. Павленко Н.И., Артамонов В.А. 27 июня 1709 года. – М., 1989.
72. Пантин И. К., Плимак Е. Г., Хорос В. Г. Революционная традиция в России. – М., 1986.
73. Пирумова Н. М. Земская интеллигенция и ее роль в общественной борьбе до начала XX в. – М., 1986.
74. Победоносцов К. П. Великая ложь нашего времени. – М., 1993.
75. Реформы в России в XVI- XIX вв. – М., 1992.
76. Российские самодержцы. 1801-1917 гг. – М., 1993.
77. Россия XVIII в. глазами иностранцев. – М., 1989.
78. Россия XVIII столетия в изданиях Вольной русской типографии А. И. Герцена и Н. П. Огарева // Записки княгини Е. Р. Дашковой. – М., 1990.
79. Россия XVIII столетия в изданиях Вольной русской типографии А. И. Герцена и Н. П. Огарева // Записки сенатора И. В. Лопухина. – М., 1990.
80. Россия первой половины XIX в. глазами иностранцев. – Л., 1991.
81. Россия при царевне Софье и Петре // Записки русских людей. – М., 1990.
82. Ростунов И.И. Генералиссимус Александр Васильевич Суворов. – М., 1989.
83. Русская культура XI-XVIII вв. – М., 1968.
84. Русские мемуары // Избранные страницы XVIII в. – М., 1988.

85. Русское общество 30-х годов XIX в. // Мемуары современников. – М., 1989.

86. Русское православие: Вехи истории. – М., 1989.

87. Семенникова Л.И. Цивилизации в истории человечества : Учеб. пособие по курсам: "История мировых цивилизаций", "Российская цивилизация", "Россия и мир": Для учащихся сред. шк., гимназий, лицеев и сред. спец. учеб. заведений / Л.И.Семенникова. – Брянск: Курсив, 1998. – 340 с. – Библиогр.: с.337-338.

88. Сергеев М. Подвиг любви бескорыстной // Рассказы о женах декабристов. – М., 1975.

89. Соловьев С. М. Публичные чтения о Петре Великом. – М., 1984.

90. Соловьев С. М. Публичные чтения о Петре Великом. – М., 1984.

91. Соловьева А. М. Промышленная революция в России в XIX в. – М., 1990.

92. Сухарева О.В. Кто был кто в России от Петра I до Павла I. – Москва, 2005

93. Томсинов В. А. Временщик. (А. А. Аракчеев). – М., 1996.

94. Томсинов В. А. Светило российской бюрократии // Исторический портрет М. М. Сперанского. – М., 1991.

95. Три века // Россия от Смуты до нашего времени. – М., 1093-1994. – Т. V-VI.

96. Три века // Россия от Смуты до нашего времени. (Репринт изд.). – М., 1992. – Т. III-IV.

97. Троицкий Н.А. 1812: Великий год России. – М., 1988.

98. Троицкий И. III Отделение при Николае I. – Л., 1990.

99. Утопический социализм в России. – М., 1985.

100. Федоров В. А. Декабристы и их время. – М., 1992.

101. Цымбаев Н. И. Славянофильство. – М., 1986.

102. Чаадаев П. Я. Полное собрание сочинений и избранные письма. – М., 1991. – Т. 1-2.

103. Чибыряев С. А. Великий русский реформатор // Жизнь, деятельность, политические взгляды М. М. Сперанского. – М., 1989.

104. Эйдельман Н. Я. Из потаенной истории России XVIII- XIX вв. – М., 1993.

105. Эйдельман Н. Я. Грань веков. – М., 1982.

106. Эйдельман Н. Я. Твой 18-й век. Прекрасен наш союз. – М., 1991.

107. Эйдельман Н.Я. "Революция сверху" в России. – М., 1989.

Матеріали періодики

1. Андреев И. Петр I и Карл XII - два портрета в интерьере истории // Наука и жизнь. – 2005. – №7. – С.104-113.
2. Артамонов В.А. Осада Полтавы в 1709 году (по шведским источникам) // Вопросы истории. – 2004. – №11. – С.112-122.
3. Бибииков Г.Н. Александр Христофорович Бенкендорф (1781-1844): исторический портрет // Вестник Московского университета.– Серия 8.История. – 2007. – №1. – С. 36-60.
4. Болтунова Е.М. Петровская гвардия // Преподавание истории в школе. – 2003. – №9. – С.14-18.
5. Вачева А. "Не судите обо мне как о других женщинах..." Мемуары Екатерины II и "Письма мисс Фанни Батлер" г-жи Риккбони // Новое литературное обозрение. – 2006. – №4. – С. 111-130.
6. Вдовина Л.Н. Вольтерьянство и масонство в контексте духовной жизни русского общества в последние десятилетия XVIII в. // Вестник Московского университета. – Серия 8.История. – 2006. – №3. – С. 92-105.
7. Волков Л.В. Социальные представления участников восстания Е.И. Пугачева // Вопросы истории. – 2006. – №12. – С. 107-115.
8. Гагагова Л.С. Кавказская война // Преподавание истории в школе. – 2006. – №1. – С.11-17.
9. Гиндин И.Ф. Государство и экономика в годы управления С.Ю. Витте // Вопросы истории. – 2006. – №12. – С. 84-106.
- 10.Глебова И.И. Женские образы русской политики (великая княгиня Елизавета Федоровна) // Политическая наука. – 2005. – №1. – С.221-262.
- 11.Гребенщикова Г.А. Александр Андреевич Безбородко // Вопросы истории. – 2007. – №5. – С.34-48.
- 12.Декабристы: воспоминания и документы: (К 180-летию события) // Преподавание истории в школе. – 2005. – №10. – С.45-52.
- 13.Долгова С. Великое посольство Петра I и императорская Вена // Преподавание истории в школе. – 2002. – №6. – С. 2-7.
- 14.Долгова С.Р. Г.Ф.Миллер и Московский архив Коллегии иностранных дел: (1766-1783 гг.) // Исторический архив. – 2006. – №1. – С.9-29.
- 15.Евстратова Е.Н. Русские коллекционеры и меценаты. П.М.Третьяков (1832-1898) // Преподавание истории в школе. – 2003. – №10. – С.2-11.

16.Елизарьев В.Н. Южные Курильские острова и зарождение русско-японских отношений // Вопросы истории. – 2005. – №3. – С.142-146.

17.Замостьянов А.А. Россия не забудет Раевских.. // Одарённый ребёнок. – 2005. – №4. – С.112-116.

18.Захарова Л.Г. Александр II и место России в мире // Новая и новейшая история. – 2005. – №2. – С.164-193.

19.Зубов А. Размышление над причинами революции в России: Царствование Александра Благословенного. // Новый мир. – 2006. – №7. – С. 123-160.

20.Зубов А. Размышления над причинами революции в России: (Царствование Александра Благословенного) // Новый мир. – 2005. – №8. – С.119-134.

21.Зубов А. Размышления над причинами революции в России: На грани веков. Царствование Павла I и начало царствования Александра Благосклонного // Новый мир. – 2005. – №7. – С.112-131.

22.Ибрагимов К.Х. Особенности общинной поземельной собственности в России: [кон. XIX - нач. XX вв.] // Вопросы истории. – 2007. – №12. – С.117-125.

23.Исаков В.А. Радикальные социалисты России (1860 - первая половина 1880-х гг.) о будущей власти // Вопросы истории. – 2004. – №10. – С. 94-105.

24.Казьмирчук Г. Декабристознаводство на межі XX - XXI ст. // Историчний журнал. – 2004. – №8. – С.55-62.

25.Казьмирчук Г.Д. Рух декабристів: дискусійні питання та спроба їх ров'язання (до 180-річчя повстання)// Український історичний журнал. – 2005. – №6. – С.50-65.

26.Карпи Г. Были ли славянофилы либералами? // Вопросы истории. – 2002. – №9. – С. 112-119.

27.Карпов Г. Великое посольство: проблемы, события // Преподавание истории в школе. – 2002. – №6. – С. 7-16.

28.Карпов Г.М. Азовские походы Петра I // Преподавание истории в школе. – 2006. – №2. – С.70-74.

29.Кафафов К.Д. Воспоминания о внутренних делах Российской империи // Вопросы истории. – 2005. – №8. – С.68-92.

30.Коляда І. "Декабристи - історична випадковість..."?!: Нарис з історії російського опозиційного руху на початку XIX ст. в Україні // Історія в школі. – 2005. – №11-12. – С.8-21.

31. Комиссаренко А.И. Дворянская усадьба и крестьянский двор в России XVII - XVIII вв.: (Проблемы изучения) // Вопросы истории. – 2006. – №3. – С.160-166.

32. Кончин Е. Трагедия княжны Таракановой: (История России второй половины XVIII века и одноименная картина художника К. Д. Флавицкого) // Библиотека. – 2005. – №7. – С.80-84.

33. Корчак Ю.Ю. Благополучие народных масс России на рубеже XIX-XX вв. // Преподавание истории в школе. – 2006. – №10. – С.23-27.

34. Лапина И.Ю. Земское ополчение в Заграничном походе русской армии: (1813-1814 гг.) // Вопросы истории. – 2007. – №12. – С.93-99.

35. Любичанковський С.В. Організація губернаторської влади в європейській частині Російської імперії наприкінці XIX - на початку XX ст. // Український історичний журнал. – 2007. – №4. – С.82-90.

36. Никитин С.А. Императорское Русское историческое общество // Вопросы истории. – 2007. – №3. – С. 3-19.

37. Орлова Т. Декабризм як спроба модернізації Росії: сучасний погляд на проблему // Історичний журнал. – 2004. – №8. – С.75-83.

38. Осипенко С.В. Политико-правовые взгляды М.М. Сперанского // Вестник Московского университета. – Серия 8.История. – 2006. – №2. – С. 90-105.

39. Осипова Т.В. От "Великой реформы" к Великой революции // Преподавание истории в школе. – 2006. – №8. – С. 3-9.

40. Перхавко В.Б. А. С. Пушкин и постижение российской истории // Преподавание истории в школе. – 2006. – №5. – С. 15-20.

41. Петров А.Ю. Деятельность Российско-американской компании накануне продажи Аляски США, 1858-1867 гг. // Вопросы истории. – 2006. – №2. – С.31-50.

42. Петрухинцев Н.Н. Дворцовые интриги 1730-х годов и "дело" А.П. Волынского // Вопросы истории. – 2006. – №4. – С.30-45.

43. Резун Д.Я. Фронт в истории Сибири и Северной Америки // Преподавание истории в школе. – 2003. – №9. – С.10-13.

44. Рыбаков С.В. В.Н. Татищев в зеркале русской историографии // Вопросы истории. – 2007. – №4. – С.161-167.

45. Сараева Е.Л. Цивилизационные особенности России в оценках западников 1840-х гг. // Вопросы истории. – 2007. – №9. – С.50-61.

46. Селезнев Ф.А. Центр и регионы: от Ивана III до Путина. // Преподавание истории в школе. – 2006. – №4. – С. 2-9.
47. Середа Н.В. Преобразования Екатерины II // Преподавание истории в школе. – 2006. – №4. – С. 52-59.
48. Собко Е.М. Участие России в войне за австрийское наследство: (1740-1748 гг.) // Вопросы истории. – 2006. – №1. – С.156-159.
49. Сорокин Ю.А. Заговор и цареубийство 11 марта 1801 года: [Убийство Павла I] // Вопросы истории. – 2006. – №4. – С.15-29.
50. Урилов И.Х. Судьбы российской социал-демократии // Вопросы истории. – 2006. – №3. – С.122-150.
51. Фомин В.В. Ломоносов и Миллер: уроки полемики // Вопросы истории. – 2005. – №8. – С.21-35.
52. Чернова М.Н. Железные дороги России: исторический аспект: [XVIII - XX века] // Преподавание истории в школе. – 2004. – №4. – С.19-23.
53. Шевченко М.М. Понятие "теория официальной народности" и изучение внутренней политики императора Николая I // Вестник Московского университета.-Серия 8.История. – 2002. – №4. – С. 89-105.
54. Шеин И. О контрастности Кутузова в 1812 году // Вопросы истории. – 2002. – №9. – С. 156-162.
55. Шепарнёва А.И. Крымская война в освещении западников: (1853-1856 гг.) // Вопросы истории. – 2005. – №9. – С.27-40.

Навчально-методичне видання

Ольга Владиславівна Сєєрова

ІСТОРІЯ СЛОВ'ЯНСЬКИХ НАРОДІВ

**Навчально методичний посібник для студентів 2 курсу
(за вимогами кредитно-модульної системи)**

Комп'ютерний набір: *Сєєрова Н.В.*

Верстка та макет: *Третьяк О.Ю.*

Підписано до друку 15.12.2008 р. Формат 60×84/16. Папір офсетний. Гарнітура “Times New Roman”. Друк різнограф. Обсяг 3,2 ум. друк. арк. Наклад 300. Зам. № 233/2.

Редакційно-видавничий відділ
Рівненського державного гуманітарного університету
33000, м. Рівне, вул. С. Бандери, 12,
тел. 26-48-83